

ЛІТУРГІКА

І. ЧАСТИНА
СВЯТІ РЕЧІ

LITURGICS

PART I
HOLY THINGS

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛЯН

Торонто

— 1959 —

Канада

diasporiana.org.ua

о. М. М. СОЛОВІЙ ЧСВВ

ЛІТУРГІКА

ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ КАТОЛИЦЬКИХ ШІКІЛ

I. ЧАСТИНА
СВЯТІ РЕЧІ

LITURGICS

FOR UKRAINIAN CATHOLIC SCHOOLS

English version by J. Skwarok, O.S.B.M.

PART I
HOLY THINGS

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛІАН

Торонто

— 1959 —

Канада

Ч. 33/59

“Літургіку для українських католицьких шкіл” в українській та англійській мовах, авторства о. М. М. Соловія, ЧСВВ, та в перекладі о. Й. Шкварка, ЧСВВ, дозволяється друкувати.

Вінніпег, 16-го березня, 1959 р.

о. Б. Слобода, ЧСВВ
Протоігумен

Ч. Орд. 111/59

Дозволяємо друкувати “Літургіку для українських католицьких шкіл” Впр. о. М. М. Соловія, ЧСВВ.

Торонто, 28-го липня, 1959.

† Ізидор — Єпископ

Copyright, 1959
by
M. M. Solovey, O.S.B.M.

Друкарня ОО. Василян — Торонто
Printed by the Basilian Press — 286 Lisgar Street, — Toronto 3, Canada

ВСТУП

ЗНАЧЕННЯ І ПОДІЛ ЛІТУРГІКИ

INTRODUCTION

**THE MEANING AND DIVISIONS
OF LITURGICS**

ЩО ЦЕ ТАКЕ ЛІТУРГІКА?

Назви “Літургіка”, “літургія”, “літургічний” походять із грецької мови. У перекладі на українську мову “літургія” означає якесь спільне діло цілого народу. У релігійному значенні “літургія” означає всенародне або спільне почитання Бога через богослуження. У нашому щоденному вжитку ми називаємо “літургією” Службу Божу, себто Безкровну Жертову Нового Заповіту. Однак до властивого поняття “літургії” належить не тільки Служба Божа, але також усі інші церковні богослужби, моління й молитви, що ними віруючий народ під проводом священика віддає Богові честь і хвалу.

Церковні богослужби мають свої форми, себто зовнішнє оформлення. Вони відбуваються в означеному виді, з різними обрядами, при допомозі різних предметів, із приміненням різних рухів, знаків, співів і висловів. Церковні богослужби або установив сам Ісус Христос, або з наказу, поручення і бажання Ісуса Христа установили і розвинули церковні богослужби Св. Апостоли, Христові учні, а після них Святі Отці Церкви, єпископи, церковні письменники та інші духовні люди. Свята Церква ці різні богослужби впорядкувала, уложила їх відповідно до різних святих днів і часів, щоб і духовні люди і вірні (миряни) могли брати участь у тих богослужбах і користали з них для добра і спасіння своїх душ.

Кожний християнин є зобов'язаний віддавати Богові честь, молитися до Нього і величати Його і то не тільки приватно, але також прилюдно, разом з іншими людьми, з церковною громадою, у святих місцях. Ось і тому то дуже конечно і корисно є для кожного християнина — пізнати різні церковні богослужби, щоб їх добре розуміти і знати значення поодиноких церковних обрядів, молитов, богослужбових формул, знаків і висловів.

Якраз на те є Літургіка або наука про св. Літургію. Літургіка служить нам до того, щоб ми пізнали і добре розуміли церковні богослужби. Вона подає відомості про те, що означають різні богослужби, як вони постали, хто їх установив чи уложив, як вони повинні відбуватися, в якому часі, в якому порядку і для якої цілі. Всі ті відомості, що їх по-

THE MEANING OF LITURGICS

The words **Liturgics**, **Liturgy**, **Liturgical** are of Greek origin. In Ukrainian the word **Liturgy** refers to an act or deed performed by all the people. In a religious sense **Liturgy** is identified with the public worship of God by means of divine services. In the everyday use of the word **Liturgy** we usually mean the Mass (Sluzhba Bozha), that is, the Unbloody Sacrifice of the New Testament. The correct and proper use of the word **Liturgy** denotes not only the Mass, but also includes the many other forms of divine services, prayers and molebens, which the faithful use under the leadership of a priest to offer honor and praise to God.

The divine services which take place in our churches have an outward form or appearance. They are performed in a prescribed way, with many rites or ceremonies, with the help of various furnishings and appointments, and combined with an intricate number of motions, signs, songs and ejaculations. Divine services were established by Jesus Christ Himself or they were formed and developed by the apostles, the disciples of Christ, the church fathers, bishops, spiritual writers, and others in obedience to the wishes, directions, or commands of Jesus Christ. The Church has organized, arranged, and adapted the many divine services to meet the requirements of the various holy days and seasons in a way that is most convenient and suitable for the spiritual edification of the people.

Every Christian has the moral obligation to praise and glorify God and to pray to Him publicly as well as privately. To pray to God publicly means to do so along with other people such as a church community and in a holy place as in a church. It is because of our obligation to worship publicly that it is necessary for us to know as much as possible about church rites, prayers, rubrics, signs, and ejaculations.

This is the purpose of **Liturgics**, which is the science of worship; the history, doctrine, and interpretation of liturgies. Liturgics will enable us to understand church services, what they mean, how they originated, and inform us as to

дає нам Літургіка зміряють до того, щоб церковні богослужби не були для нас чужі і незрозумілі, щоб ми розуміли їх значення і могли з тим більшою користю для нашого душевного добра брати участь в богослужбах.

Літургіку називають святою наукою, вважають частиною св. богослов'я (теології, науки про Бога і Божі справи). Це тому, бо Літургіка пояснює нам святі справи, які відносяться до богопочитання.

ПОДІЛ ЛІТУРГІКИ

Літургіка — це дуже широкий предмет, бо наша свята Церква має не одне, а багато богослужб. Найважливішою між церковними богослужбами — це Служба Божа. Однак, крім Служби Божої Літургіка подає відомості про відправи (Чини) Св. Тайн, про богослужби, що відправляються в різні пори року, в різні дні місяця і тижня або в різні часи дня. Про все це говорить Літургіка і все це пояснює.

Тому, що церковні богослужби відправляються в окремих, на це посвячених місцях (церквах, храмах Божих, каплицях), Літургіка мусить говорити і про святі місця, про будову їх, їх розподіл та про їх значення. Крім того, церковні богослужби відправляються в різних часах цілого року. Ці часи називаємо святами, празниками, святими днями, або коротко святими часами. Літургіка мусить також подати відомості і про ці святі часи.

Вкінці, до відправи церковних богослужб потрібно різних предметів, різного приладдя, нпр. церковних книжок, церковних посудів ітп., що називаються спільною назвою: святі речі. Також і про ці святі речі є мова в Літургіці.

Отже Літургіка має за ціль описати і пояснити:

- 1) святі обряди,
- 2) святі місця,
- 3) святі речі,
- 4) святі часи,
- 5) святі служби і відправи,
- 6) святі молитви і практики.

the time, place, order and purpose of their observance. The information we gain through the study of Liturgics will help us to understand and profit spiritually whenever we assist at divine services.

The study of Liturgics is very important if we wish to be good Christians. It is called a sacred science because it is a part of theology which deals with matters concerning God.

THE DIVISIONS OF LITURGICS

Liturgics covers a wide field because the Church has many divine services. The most important of these is the Mass (Sluzhba Bozha). In addition to the Mass, Liturgics instructs us regarding the administration of the sacraments and the season, time, place or very hour of the day when divine services should be held.

Because divine services necessarily are held in consecrated places, such as churches, cathedrals, chapels etc., Liturgics discusses these holy sites, the manner of building them, their divisions, and symbolical meaning. Because Liturgics considers the Holy Seasons, Feast Days, and Holy Days it gives us information on the Holy Times of the year.

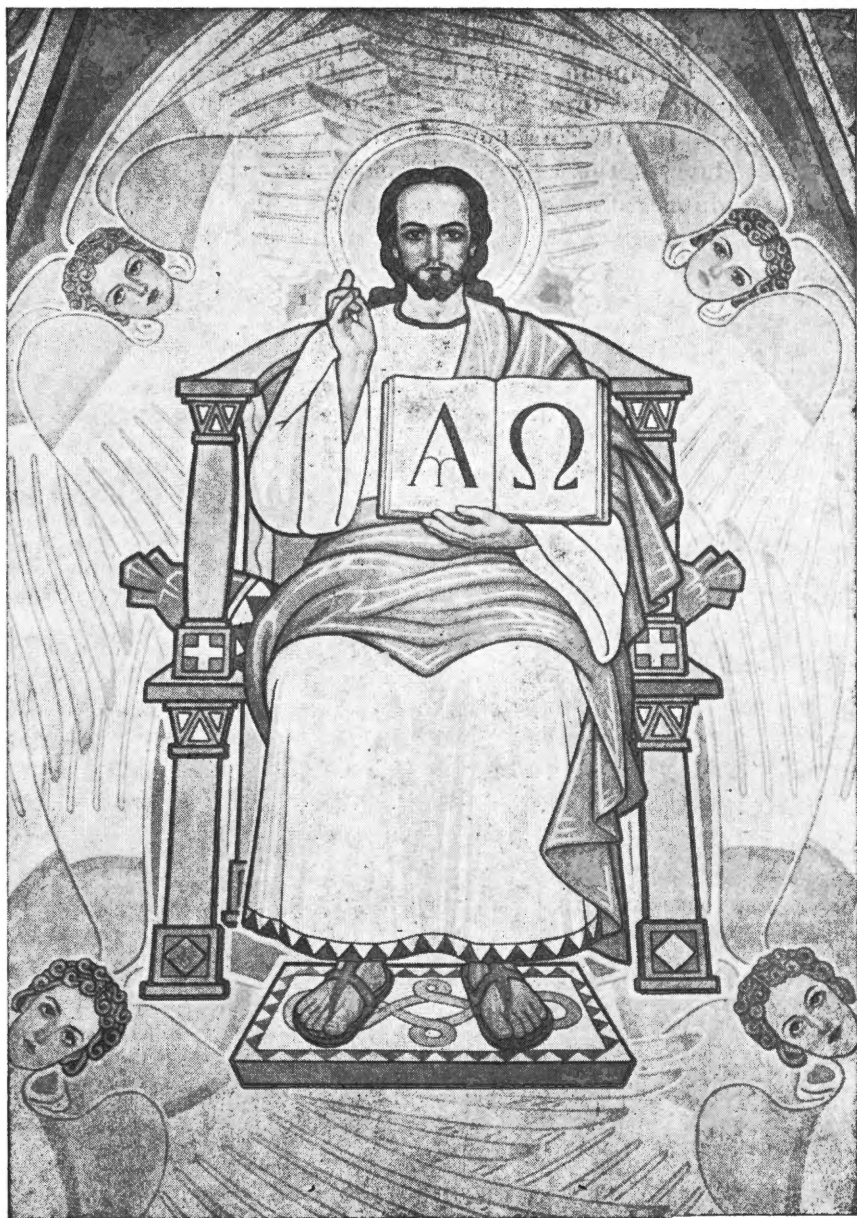
Many instruments and furnishings are needed to aid us in divine worship, such as altars, church vessels, vestments, liturgical books; and the science of Liturgics deals with these under the heading of Holy Things.

Therefore the divisions or fields that come within the scope of Liturgics are:

- 1) Holy Rites,**
- 2) Holy Places,**
- 3) Holy Things,**
- 4) Holy Times,**
- 5) Holy Services,**
- 6) Holy Prayers and Practices.**

Тримаючися того поділу, в першій частині Літургії ми подаємо загальні відомості про церковні обряди, а голов-но ж про обряд нашої, Української Католицької Церкви. Опісля говоримо про святі місця, де відбуваються церковні богослужби з поясненням різних стилів, у яких збудовані церкви. У дальшому пояснюємо, які святі речі вживається з нагоди різних богослужб, яке їх примінення та яке їх значення. У другій частині Літургії буде пояснення церковного року з усіма святами і церковними празниками. Вкінці, Літургика буде подавати виклад і пояснення поодиноких церковних богослужб, а саме Служби Божої, Святих Тайн та різних Чинів, відправ, молебнів, молитов і приватних практик, уживаних в обряді Української Католицької Церкви.

In adhering to the above divisions our treatise will first consider the matter of Holy Rite with especial attention drawn to our own Ukrainian Catholic Rite. The question of church styles and architecture will be discussed in the chapter on Holy Places. In like manner the use of church instruments, the feast days of the Church, proper manner of worship, the correct administration of the sacraments, and other ministrations will be dealt with under the proper headings.

**"Я є Альфа і Омега, Початок і Кінець" (Апок. 1, 11).
"I am Alpha and Omega, the first and the last" (Апок. 1, 11)**

РОЗДІЛ І.

СВЯТІ ОБРЯДИ

CHAPTER I.

HOLY RITES

1) ЩО ЦЕ Є СВЯТИЙ (ЦЕРКОВНИЙ) ОБРЯД?

Першим завданням Літургіки — це пояснити, що це значить святий або церковний обряд, які є церковні обряди, як вони постали і витворилися, які обряди є в уживанні в Католицькій Церкві, яке відношення церковного обряду до віри? А тому що наша Літургіка є для вжитку українських католицьких шкіл, треба окремо посвятити увагу обрядові Української Католицької Церкви та сказати, як цей обряд постав, звідки і чому українці мають держатися свого обряду.

Саме слово “обряд” має дуже широке значення і може відноситися як до церковних так теж і нецерковних дій (чинностей). Загально кажучи, “обряд” означає якийсь спосіб зовнішнього діяння, якусь дію чи якусь чинність, що є освячені звичаєм чи традицією. Так нпр. маємо різні “обряди” поведення між людьми, привітання, зустрічі чи прощання. Є це **обряди товариського і громадського життя**. Сюди належать усталені форми відбування різних сходин, зборів, нарад, гостин чи бенкетів.

Існують також обряди з різних нагод та подій побутового життя різних народів, нпр. **родинні обряди** (весільні, похоронні), **господарські обряди** (сіяння, обжинки, вечерниці), **календарні обряди** (різдвяні, новорічні, весняні, великодні, купальні ітп.), **державно-політичні обряди** (вибір володарів, начальників, намащування царів, королів, князів, введення в уряд різних достойників ітп.).

Наука Літургіки, як було вище сказано, займається викладом не звичайних, людських, народніх і світських обрядів, але **святих обрядів**, себто таких, що мають зв'язок з богопочитанням. Іншими словами **Літургіка займається релігійними чи церковними обрядами**. В тому останньому значенні слово “обряд” уживається на означення якогось окремого богослуження (обряд хрещення, миропомазання, рукоположення, обряд Служби Божої, вечірні, утрени, чи різних молебнів), або також під словом “церковний обряд” розуміється суму чи збір усіх тих поодиноких обрядів, що є в ужитку в якійсь частині Христової Церкви, з усіма їхніми відрубними прикметами і рисами в зовнішньому богопочитанні і

1. THE MEANING OF RITES IN THE CATHOLIC CHURCH

The first function of Liturgics is to make clear the meaning of rites and to explain their number, origin, and the relationship of rite to faith. Particular attention will be given to our own Ukrainian Catholic rite and why Ukrainian Catholics are obliged to retain their own rite. The word rite is used extensively and has many meanings, but here it is used in its religious sense as a form of divine worship or service.

Generally speaking, the word **rite** is used to indicate the external performance of some act or deed which has become hallowed by continuous use and tradition. It is developed in much the same way as, say, the form or custom of greeting or saying farewell to our friends is developed in society. We could call such a greeting or farewell a social rite. The procedures used in conducting a meeting, holding a banquet, or running an election could also be called social rites. We find that even the most primitive tribes and cultures have developed their own ideas of the proper and correct procedures in conducting their community life. These forms growing out of continued use and tradition become rites.

In the same way **family rites** are practised at weddings, funerals, wakes; **calendar rites** at Christmas, New Year, Easter, and on birthdays; **political rites** at coronations of kings and queens, openings of parliament, and at installations of public officers. These rites are the customs which we have adopted after generations of use in our everyday world.

Liturgics on the other hand has to do with **holy rites**, that is, those which are associated with religion and prescriptions of the Church. Therefore the rite of the Mass, the rite of any sacrament, the rite of matins (utrenia), the rite of vespers (vecirnia), etc., can be called rites individually, or the sum total of them can be called a rite as one of the variety of rites as found within the folds of Christ's Church. It is in this latter sense that we speak of the Latin, Armenian, Syrian, Byzantine, Coptic, Ethiopian, Chaldean, Mozarb, Ma-

церковному законодавстві. У тому останньому значенню говориться про різні обряди в Христовій Церкві, як нпр. про обряд грецький, латинський (римський), вірменський, сирійський ітп.

Рукоположення на священика у візантійсько-українському обряді
Ordination of a priest in the Byzantine-Ukrainian rite

labar, Maronite, Ambrosian rites, etc. These are the rites which we are to discuss in this manual with special attention being given to our own Ukrainian Catholic rite.

Відправа Служби Божої в римському обряді

Celebration of the Mass in the Latin rite

2) ЯК ПОСТАЛИ І РОЗВИНУЛИСЯ РІЗНІ ОБРЯДИ В ЦЕРКВІ?

Кожна релігія, навіть різні поганські релігії, мають свої релігійні обряди. Погани давних часів мали різні обряди при почитанню своїх божків, нпр. коли взивали їх помочі, молилися до них, або приносили їм жертви. Також і наш народ, перед прийняттям християнства, мав свої поганські обряди, про які записала нам наука історії та етнографії.

Також у Старому Заповіті, в жидів, були приписані різні обряди, що їх мусіли жиди придержуватися і в святині і в публично-приватному богочитанню і в щоденному родинно-товариському життю. Багато обрядових приписів і законів подав жидам сам Господь Бог через св. патріархів, через великого пророка Мойсея, інших пророків та великих мужів жидівського (вбраного) народу. Інші ж обряди розвинулися в жидів під впливом обставин та науки жидівських вчених. Жиди мусіли точно і совісно заховувати всі приписи свого обряду. Навіть Ісус Христос, Богочоловік, прийшовши на землю, щоб відкупити і спасти людський рід, заховував точно всі приписи жидівського обряду-закону. Також Пречиста Діва Марія, св. Апостоли і перші християни зберігали приписи жидівського закону, тому що походили з жидівського народу і дорожили обрядом і законом своїх батьків і прадідів.

Та Ісус Христос прийшов на землю не тільки, щоб заховати закон, даний Богом для жидів, але Він прийшов, щоб цей закон (обряд) доповнити і удосконалити. Він прийшов, щоб принести правдиву науку про спасіння людини та, щоб подати правильний спосіб богочитання, установив на місце старозавітніх (часто кривавих) жертв Безкровну Жертву Нового Заповіту себто Службу Божу як теж установив Святі Тайни, щоб при їх помочі люди могли освячувати свої душі.

Та тут треба пам'ятати про те, що Ісус Христос не установив якогось одного, одинокого, виключного, точно означеного обряду для визнавців своєї Божої науки. Він міг був так поступити, як це було в Старому Заповіті, де були точно определені обряди, форми і практики богочитання. Христос вдоволився тим, що установив тільки дуже загальні форми богочитання, а подрібне оформлення християнського культу полишив Він своїм св. Апостолам та їхнім наслідникам, себто своїй Церкві.

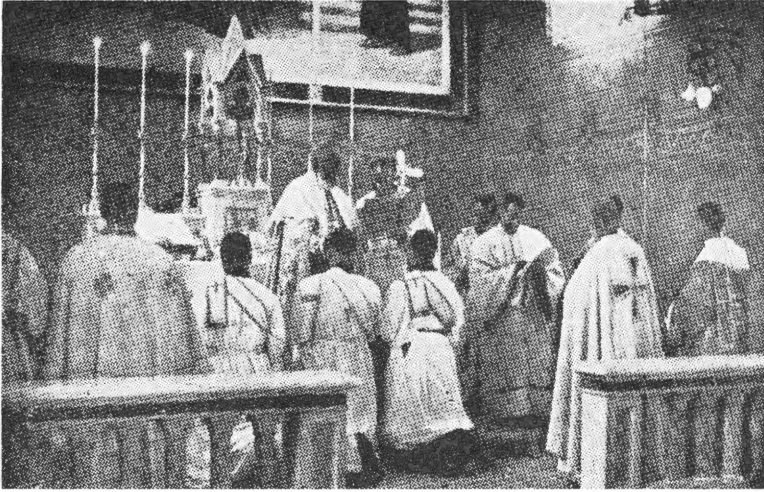
2. THE ORIGIN OF RITES WITHIN THE CHURCH

Every religion, even a pagan religion, has its own inherent rites. The early pagans had rites on the proper manner of worshipping their gods and of bringing them sacrifices. The Ukrainians before accepting Christianity practised their pagan rituals as described in history books and in ethnological studies.

In the Old Testament the Jews were obliged to follow the prescribed ritual scrupulously whether they found themselves in the temple or in the privacy of their own homes. The Jews received many of their prescriptive laws on rite from God through His holy patriarchs, through the great prophet Moses, and many other prophets and outstanding leaders of the chosen people. Other Jewish rites were unfolded by the force of circumstances or under the influence of Jewish teachers. The Jews were so punctilious in the observance of their ritual law that Jesus Christ Who came to save the world and His Mother, the Virgin Mary, obeyed the law literally and exactly, for they were Jews and treasured the rite and laws of their forefathers.

Christ came on earth not only to preserve the Old Testament given to the Jews by God but to fulfil it in the New Testament. Christ also came to bring the world the Unbloody Sacrifice of the New Testament in place of the bloody sacrifices of the Old, and the sacraments to aid the salvation of souls. Christ is the founder of the Christian religion, of Christian morals, and of the Christian cult. One can say that Christ is the founder of Christian rites as found in the Church of Christ.

It should be pointed out that Christ did not found one rite and one rite only as the vehicle of transmission of His teachings for the faithful. Christ could have done as God did in his prescriptive law for the Jews of the Old Testament. Christ was content to found the general forms of worship He required from His faithful and left the details to His apostles and their successors, or in other words, to His Church. The elements of christian cult come then from Christ Himself, and the development or unfolding of rites came from the apostles, bishops, and fathers of the Church who received their authority from Christ Himself.

Рукоположення на священника в етіопському обряді

Ordination of a priest in the Ethiopian rite

Ось так постали і розвинулися в Церкві Христовій різні обряди християнського культу (богопочитання). Це значить, що в Христовій Церкві немає якогось одного, загального і спільного для всіх християн обряду. Не полишив його по собі Ісус Христос, також і св. Апостоли не випрацювали і не полишили Христовій Церкві одного обряду. Навпаки, Свята Церква, йдучи за волею Христа та заповідями св. Апостолів, розвинула продовж віків більше число церковних обрядів і дала їм однакове “право громадянства” себто право вживання їх у християнському культі. Різні обряди однієї Христової Церкви — це твір довгих століть, бо над розвитком церковних обрядів працювали святі Мужі Христової Церкви: Св. Отці, церковні письменники, поети-піснеписці, побожні й святі монахи.

**Група єпископів, священників і клириків антіохійського
(східньо-сирійського) обряду**

**A group of bishops, priests, and clerics of the Antiochian
(Eastern-Syrian) rite**

This, then, is the origin of rites. The Church over the centuries in harmony with the teachings of Christ and guided by His lawful successors on earth developed many rites within the Church, giving these rites equal status, with none subordinate to the other, and authorized their use in the Christian cult. Variety in rite but unity in faith has been the watchword of the popes for many centuries. The growth of rites within the Church was the result of a process involving many holy men: popes, church writers, poet-composers, saintly monks, and each and every contribution to the developing rites was duly authorized by the Church.

3) ОДНА ВІРА Й РІЗНОРОДНІСТЬ ОБРЯДІВ ХРИСТОВОЇ ЦЕРКВИ

Багато християн не мають ясного поняття в обрядових справах і дуже часто змішують обряд із вірою. Бувають християни, які думають, що в Христовій Церкві має бути один обряд, так як повинна бути одна віра. Таке поняття помилкове, не є ніяк наукою Христової (Католицької) Церкви, а навпаки, доводить до непорозумінь у практичному, щоденному життю християн-католиків. Тому треба конче знати різницю, яка заходить між вірою й обрядом.

Віра й обряд — це не те саме. Віра є завжди одна і та сама для всіх християн, бо віра це Божі правди, які для спасіння людей об'явив сам Господь а св. Церква береже їх і подає християнам до вірування. Тому ніхто, навіть сама Св. Церква не може щось із віри змінити, опустити, чи чимось іншим заступити. Того не може зробити жоден священик, жоден єпископ, ані навіть сам Голова Христової Церкви на землі, Римський Папа. Віра — це незмінна Божя наука, яку всі християни мають приймати, коли бажають бути спасені.

Олександрійський патріарх
Alexandrian patriarch

Румунський патріарх
Roumanian patriarch

3. VARIETY IN RITE AND UNITY IN FAITH

Experience shows that many Christians confuse rite with faith; that is, these people become so familiar with one rite only that when they meet another rite strange to them, they look upon it with suspicion as something not a part of the Catholic Church. This very common error on the part of many Catholics leads to much confusion and misunderstanding in our everyday life, especially in those areas where Catholics can be found who are members of one or some other rite. It is important therefore to learn to distinguish the difference between rite and faith.

Rite and faith are not one and the same thing. Faith is always one and the same for all Christians, for faith which is God's truth revealed by Our Lord for the salvation of mankind is preserved for us by the Church. It is therefore impossible for the Church to change, omit, or substitute any article or portion of our faith. This cannot be done by any priest, bishop, or even the Vicar of Christ on earth, the Pope. Faith is unchangeable.

Ս. Ս. ԵՊԻՍԿՈՍ ԳԵՐՄԱՆԻԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՊԻՍԿՈՍ ԳԵՐՄԱՆԻԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՊԻՍԿՈՍ

Вірменський єпископ
Armenian bishop

Халдейський патріарх
Chaldean patriarch

Знову ж обряд — це зовнішній вияв віри, це зовнішня форма християнського культу (богопочитання). Обряд не мусить бути, так як віра, один і той самий у цілому християнському (католицькому) світі, бо того не вимагає ані сама віра ані поняття обряду. З обрядом є щось подібного як нпр. з людськими мовами. Всі люди мають дар мови, себто можуть свої думки і поняття передавати словами. Однак, не всі люди передають свої думки тими самими словами, а це значить, що існують різні мови.

Подібно як є багато різних мов, так само є і може бути багато обрядів, бо обряд — це тільки зовнішній вияв віри. Віра є і повинна бути спільна для всіх людей, бо “один Бог, одна віра й одне хрещення” (Єфес. 4, 6), але може бути більше способів зовнішнього вияву віри й богопочитання, себто може бути більше обрядів у Христовій Церкві. Різноманітність обрядів при тій самій вірі є великою прикрасою Христової Церкви. Так, як город чи цвітник тим гарніший, чим більше в ньому різноманітних квітів, так теж різноманітність обрядів причиняється до краси, гармонії і величі богопочитання у Христовій Церкві. Ось тому вже від перших віків християнства в Церкві існує більше обрядів, у яких вірні християни різних народів чи рас славлять одного Бога, віддають йому належну честь та висловлюють тим назверх свою віру. І як кожний народ, шануючи чужі народи й чужі мови, найбільше цінить, дорожить і любить свою рідну мову, так теж вірні християни повинні шанувати всі існуючі в Христовій Церкві обряди, а свій власний обряд любити найбільше, його вірно придержуватися і ним дорожити.

4) СХІДНІ І ЗАХІДНІ ОБРЯДИ

І давно і тепер Христова Церква вживає в богопочитанню різних обрядів. Всі вони є добрі і гарні, оскільки їх приймає св. Церква та оскільки вони не мають щось такого, що могло би противитися св. вірі.

У Літургії прийнявся поділ обрядів на **східні і західні**, або на **обряди Східньої і Західньої Церкви**. Значить, східніми обрядами називаємо такі, які були чи ще є в уживанню між християнами на Сході (нпр. у Палестині, Сирії, Єгипті, Персії, Греції, Україні, Росії, Сербії, Болгарії, Румунії та в інших східніх народів). Знову ж західні обряди — це ті, що вживалися і вживаються між різними народами Заходу (нпр.

On the other hand, rite which is an **external form of worship** is capable of change. Rite does not necessarily have to be one and the same over the whole Catholic world, for such an interpretation is not demanded either by our faith or the very meaning of the word **rite**. Rite can be compared very well with human languages. Men can express their ideas in words, but these ideas may be and are spoken in various languages because there is no one universal language which is used by all the people of the world. When our faith is one because there is "one God, one faith, and one baptism" (Ephes. 4, 6), the external form of worship (rite) may be varied. This variety in rite makes for one of the beauties of the Catholic Church. If we looked at a garden filled with nothing but red roses, we would think it somewhat monotonous, but if the garden was filled with red, black, and yellow roses, this very variety would make us think that the garden is beautiful. This is why the Church has had many rites from its earliest beginnings, from the very first centuries, and these are the many ways the various peoples of the world, whatever their race or color, show external worship to God. Just as every nation loves and treasures its own language while respecting the language of foreign countries, every Christian is obliged to revere and respect all rites within the Catholic Church while retaining his own as a priceless treasure.

4. THE EASTERN AND WESTERN RITES

All rites are good and beautiful in so far as they are approved by the Church and contain nothing in opposition to our faith. There are **Eastern rites and Western rites**. The Eastern rites are those, which are now in use in such countries as: Palestine, Syria, Egypt, Persia, Greece, Ukraine, Russia, Serbia, Bulgaria, Roumania, parts of Chechoslovakia, etc. The Western rites are those used in Western Europe and in countries of the New World, such as: North and South America, Australia, New Zealand, etc. One or two Western rites which were once in existence have now disappeared. However it is difficult to distinguish the Eastern and Western rites by geographical division alone, for rites are not neces-

Західної Європи та народів у Новому Світі, як Америка Північна і Полуднева, Австралія ітд.). Однак треба пам'ятати, що назви "східній" чи "західній" обряд не можна розуміти чисто в географічному значенні, себто обряд не так прив'язаний до місця, як радше до людей, що в тому обряді народилися, вирости і його придержуються.

Це значить, що нпр. хтось може жити на Сході, але придержуватися свого, західнього обряду, в якому він виріс і який для нього є рідний. Так само різні народи, що народилися в якомусь східньому обряді, заховують той обряд навіть тоді, коли переїдуть у країни і між народи західнього обряду. Для прикладу наведемо наш український народ, що продовж останнього століття більшими групами переїхав і поселився в таких країнах, де панує західній обряд. Переїхавши і поселившись на Заході (Західня Европа, Америка, Канада, Бразилія, Аргентина, Австралія ітд.) українці східнього обряду не затрачують і не можуть зректися свого обряду. І в країнах Заходу вони повинні придержуватися свого, східнього обряду, бо це їхній рідний, батьківський обряд і така є воля св. Церкви, щоб кожний нарід вірно держався свого обряду (східнього чи західнього), де він і не був би.

Існує більше число східних і західних обрядів. До східних обрядів зачисляємо:

1) **Олександрійський** (египетський або коптійський), що його придержуються християни в Єгипті;

2) **Етіопський** або **абесинський**, що є в уживанню християн Етіопії;

3) **Антіохійський** (східньо-сирійський), що панує в Сирії і Палестині;

4) **Халдейський** (західньо-сирійський), що є в уживанню в християн давньої Халдеї (Мезопотамії), або сьгоднішнього Іраку. З цього обряду розвинувся теж **Малабарський обряд** і його вживають християни в Індії, на Малабарі;

5) **Маронітський**, що панує між християнами в Ливані;

6) **Вірменський**, що є в уживанню вірменського народу;

7) **Візантійський**, що розвинувся у Візантії (Царгороді) і якого придержується більше східніх народів. Тому візантійський обряд має свої підрядні обряди, що розвинулися з того самого обрядового типу, нпр. візантійсько-грецький, візантійсько-арабський, візантійсько-грузинський, візантійсько-

sarily fixed by sites or locations, but are bound to the people who were born and bred within the rite which the Providence of God has assigned to them.

This means that people who were born in a Western rite are obliged to observe and hold to this rite even if they should happen to live in a section of the world which largely follows the Eastern rite. Conversely a member of the Eastern rite is obliged to keep his own rite intact even when he finds himself living in those areas of the world where the Western rites are largely followed. Therefore the principle to be learned here is that Ukrainians who are members of the Eastern rite must continue to love and observe their rite even when they find themselves in such Western countries as Western Europe, the United States, Canada, Brazil, Argentine, Australia, etc. where the majority of the people are members of a Western rite. It is well to note here too that Catholics are mistaken when they feel that they can automatically become members of another rite because circumstances have made them assist at divine worship in that other rite for over a period of years. Such circumstances or even baptism in another rite does not change the principle outlined above for baptism in any one of the many Catholic rites does not change rite. The baptised becomes a member of the rite of the people from which he has sprung.

There are more Eastern rites than Western rites.

The Eastern rites are:

1) **Alexandrian** (Egyptian or Coptic) used by the Christians of Egypt.

2) **Ethiopian** or **Abyssinian** used by the Christians of Ethiopia.

3) **Antiochian** (Eastern Syrian) for the Christians of Syria and Palestine.

4) **Chaldean** (Western Syrian) which is used by the Christians of ancient Chaldea (Mesopotamia) or today's Iraq. The Malabar rite evolved from the Chaldean rite and is used by the Christians of Indian on the island of Malabar.

5) **Maronite** used by the Christians in Lebanon.

6) **Armenian** for Armenian people.

7) **Byzantine** which originated in Constantinople (Byzantium) and is followed by most of the Eastern rite Christians. From the parent Byzantine rite evolved many secondary rites.

**Антиохійський патріарх
сирійського обряду**

**Antiochian patriarch of the
Syrian rite**

румунський, візантійсько-слов'янський, до якого теж належить і обряд український (візантійсько-український обряд).

До західніх обрядів належать:

- 1) **Римський** або Латинський,
- 2) **Амброзіанський** або Медіолянський,
- 3) **Мозарабський** або Еспанський, та
- 4) **Кельтійський** обряд.

Деякі з тут вичислених обрядів Західньої Церкви (нпр. Кельтійський та Галіканський), були колись в ужиттю, але тепер уже не вживаються на Заході. Амброзіанським обрядом послугується тільки невелике число західніх вірних. Майже всі вірні християни-католики на Заході в богочитанню вживають обряду Римського. **Обряд Римський або Латинський** є найбільш поширеним і вживаним обрядом і на Заході і в Католицькій Церкві. Цього обряду придержується також Голова Католицької Церкви, Святіший Отець і Вселенський Архиєрей, Папа Римський.

Нераз можна почути, що Римський обряд — це обряд Католицької Церкви, або що це просто “католицький” обряд. На ділі, в Католицькій Церкві немає якогось одного “католицького” обряду. Католицька Церква не тільки складається з різних рас і народів, але також допускає, благословляє й одобрює різні обряди до вживання в богочитанню. Всі

**Вірменський патріарх
(Григорій Петро XV Кардинал
Агаджаніян)**

**Armenian patriarch
(Gregory Peter XV Cardinal
Agagianian)**

The secondary Byzantine rites are: **Byzantine-Greek, Byzantine-Arabic, Byzantine-Georgian, Byzantine-Roumanian, Byzantine-Slavic** under which latter rite comes the Ukrainian rite or more correctly the **Byzantine-Ukrainian** rite.

The Western rites are:

- 1) **Roman** or **Latin**,
- 2) **Ambrosian** or **Milan**,
- 3) **Mozarb** or Spanish,
- 4) **Celtic**.

The Celtic and Gallic rites do not exist any more. The Ambrosian rite is used by a small number of Western Christians. Most Christians of the West use the Latin or Roman rite. Members of the Latin or Roman rite frequently call themselves Roman Catholics because they recognize the Holy Father, the Bishop of Rome, as head of the Church. The expression Roman Catholic is incorrect because members of the Eastern rite recognize the Holy Father as head of the Church although they are not members of the Roman rite. The word 'Roman' is descriptive of the rite and not the faith

вони є добрі, святі й гарні і за таких їх уважає св. Церква. З того, що до римського обряду Західньої Церкви належить найбільше число християн-католиків і сам Голова Христової Церкви, ніяк не виходить, що цей обряд є понад усі обряди, або що всі католики мають до нього належати. Якраз самі Римські Папи продовж століть завжди наказували і дотепер наказують, щоб вірні вірно держалися своїх рідних обрядів. Про це ще буде окремо мова в черговому розділі.

5) ВІЗАНТІЙСЬКО - УКРАЇНСЬКИЙ ОБРЯД

Вже було згадано, що українці належать до одного із обрядів Східньої Церкви, себто до обряду візантійського. Назва **“візантійський” обряд** походить від того, що цей обряд розвинувся в столиці давньої східньоримської імперії — у Царгороді, що в давнину називалася Візантією. Деколи називають візантійський обряд **грецьким обрядом** від того, що богослужби цього обряду постали найперше в грецькій мові. Однак, з бігом часу богослужби візантійського обряду були перекладені з грецької мови на інші мови (арабську, грузинську, старослов'янську, румунську й інші). Звідси то богослужби візантійського обряду відправляються крім первісної грецької мови також в інших мовах. Тому також візантійський обряд ділиться на різні обрядові відміни, про які ми вже згадали.

Українці, приймаючи християнську віру з Візантії, приймали також звідтам і візантійський обряд. Було це при кінці 10-го століття. (Україна охрестилась 988 р. за панування св. Володимира Великого!). Однак, українці приймали візантійський обряд у слов'янському виді, себто в такому виді, як його створили **Апостоли Слов'ян, святі брати: Кирило й Методій**. Ці обидва свв. Брати жили і діяли в другій половині 9-го століття. З походження були вони напів греки і напів слов'яни, бо їхній батько був грек, а мати болгариня з Македонії. Обидва свв. Брати були першими місіонарями Христової віри між слов'янськими народами, що тоді жили на території сьогоднішньої Болгарії, Македонії, Угорщини, Чехословаччини, а навіть проповідували Христову віру між племенами тодішньої України (Руси).

Свв. Кирило і Методій примінили візантійський обряд до потреб слов'янських народів, навернених на християнство. Вони переложили Св. Письмо і богослужбові книги з грецької

or the Church. The expression Roman Catholic is restricted to one rite only and should not be applied to the universal Church. In the eyes of the Church all rites are good, holy and beautiful.

It is wrong to consider the Latin rite as the rite of the Catholic Church or as the "catholic rite". The Catholic Church consists of many rites, races, and nations, and excludes the idea of one rite within its universality. The Church through the centuries has given its blessing to its many rites, and the watchword of the Popes has always been 'Variety in rite, but unity in faith!'

5. THE BYZANTINE-UKRAINIAN RITE

Ukrainian Catholics are members of the eastern Byzantine rite. The word Byzantine is derived from the famous capital of the Eastern Roman Empire, Constantinople, or as it was once called, Byzantium. The Byzantine rite is sometimes called the Greek rite because originally the liturgical services of the Byzantine rite were held in the Greek language. In time the Greek language of the Byzantine liturgy was translated into Arabic, Georgian, Old Slavonic, Roumanian, and other languages. This was the origin of the several secondary Byzantine rites as was mentioned earlier.

The Ukrainians received the Christian faith from Byzantium and of course the external expression of that faith which was the Byzantine rite. This occurred in the year 988 during the reign of St. Vladimir the Great. When the Ukrainians received the Christian faith and the Byzantine rite it was given to them by the Apostles of the Slavs, the two brothers, Saints Cyril and Methodius, who had translated the Greek liturgy of the Byzantine rite into the Old Slavonic language.

Cyril and Methodius, who lived during the latter half of the 9th century, were half Greek and half Slav, for their father was a Greek, and their mother was a Bulgarian from Macedonia. The two brothers were the first Christian missionaries amongst the many Slav nations who lived on those territories which today are called Bulgaria, Macedonia, Hungary, Czechoslovakia, etc. Their missionary zeal carried them into those areas and amongst those tribes of ancient Rus' who lived in what is now called Ukraine.

мови на слов'янську (староболгарську), створили для слов'ян окреме письмо на зразках грецької азбуки і в цей спосіб візантійський обряд прийнявся в слов'янській формі, або став візантійсько-слов'янським.

Цей візантійсько-слов'янський обряд не знайшов спершу належного зрозуміння між деякими духовними латинського обряду, бо нпр. деякі німецькі єпископи противилися введенню богослуження в слов'янській мові на Моравії і заскаржили свв. Братів Кирила і Методія в Римі. Однак, тодішні Папи: Адріан II (867-872) та Іван VIII (872-882) врочисто потвердили слов'янські богослужби та благословили на вживання слов'янського обряду. Те саме робили і пізніші Римські Папи. З різних нагод, завжди наново потверджували візантійсько-слов'янський обряд, підкреслювали його законність, красу та рівноправність з іншими обрядами Христової Церкви, в тому числі також рівноправність з обрядом римським або латинським.

Українці, придержуючись свого східнього, візантійсько-слов'янського обряду, ніяк не є меншими чи гіршими католиками від тих, що належать до латинського чи римського обряду. Різномодність обрядів ніяк не шкодить святій вірі чи церковній одності, як це нераз думають деякі з вірних чи духовних латинського (римського) обряду. Самі Христові Намісники на землі, Римські Папи, як Інокентій IV, Климент VIII, Павло V, Венедикт XIV, Григорій XVI, Пій IX, Лев XIII, Венедикт XV, Пій XI та Пій XII торжественно проголошували що Христова Церква не зв'язана з одним, латинським обрядом, що католицтво і латинство -- це не те саме, і що різномодність обрядів не тільки не шкодить церковній одності, але навпаки, є її великою прикрасою.

Ось що писав 8. квітня 1862 р. Папа Пій IX: "Одності Католицької Церкви зовсім не противиться многократна різномодність святих законних обрядів, але якраз навпаки ця різномодність причиняється дуже до збільшення гідности, величчя, краси й блиску Церкви". Знову ж Папа Венедикт XV у 1917 р. писав таке: "Церква Ісуса Христа не є ані латинська ані грецька ані слов'янська, але католицька. Тому то в Церкві немає жодної ріжниць між вірними, і всі вони, чи латиняни, чи греки, чи слов'яни, чи з інших народів, займають те саме місце в очах Апостольської Столиці."

In order to make the Christian faith clearer to the people and much more understandable they accommodated the Byzantine rite to the needs of the Slav people. They translated the Bible and various liturgical texts from the Greek of the Byzantine rite into the Old Slavonic language which was understood by the Slav people. To do this they invented the Old Slavonic alphabet, modelling or deriving the letters or characters for their script from the Greek alphabet. Thus a new rite was formed, the Byzantine-Slavic, which is easily recognized to be a derivative of the Byzantine rite.

This new Byzantine-Slavic rite did not meet with favor at once amongst certain spiritual leaders of the Latin rite; for example, some German bishops were opposed to the introduction of the liturgy in the Slavonic language in Moravia and brought their accusations against Cyril and Methodius to Rome. However, the Popes of the time, Adrian II, 867-872, and John VIII, 872-882, officially proclaimed the Slavic form of divine worship as meritorious and authorized the Byzantine-Slavic rite as a lawful rite. The example of Popes Adrian and John has been followed by their successors. They have declared the lawfulness of the Byzantine-Slavic rite, appreciated its beauty, and have declared this rite to be equal in status to any other rite within Christ's Church.

Ukrainian Catholics of the Byzantine-Slavic rite are not any less or worse than Catholics of the Latin rite. The variety of rites has never been harmful to the unity or faith of the Church, as is sometimes expressed by the faithful or spiritual leaders of the Latin rite. Such Vicars of Christ as Innocent IV, Clement VIII, Urban VIII, Paul V, Benedict XIV, Gregory XVI, Pius IX, Leo XIII, Benedict XV, Pius XI, and Pius XII have proclaimed that the Church of Christ is not tied to any one rite, e. g. the Latin rite, and that Catholicism and Latinism are not one and the same thing. They have attested to the fact that the variety of rites is one of the beauties of the Church.

On April 8, 1862 Pope Pius IX wrote: "The unity of the Catholic Church is definitely not opposed to a variety of holy rites, but on the other hand this very variety lends to a greater dignity, magnitude, beauty, and brilliance of the Church. On May 1, 1917 Pope Benedict XV wrote: "The Church of Jesus Christ, since she is neither Latin nor Greek

Св. Ольга і св. Володимир, що охрестили Русь-Україну
Saint Olga and Saint Vladimir who christianized the Ukraine

З того виходить, що українці католики повинні держатися свого прадідного візантійсько-українського обряду, бо цей обряд є на рівні з латинським та іншими обрядами Католицької Церкви. Цей обряд часто потверджували Римські Папи і величали його давнину і красу. Цей обряд є найдорожчою

**Св. Кирило і Ме-
тодій, Апостоли
слов'янських на-
родів і творці ві-
зантійсько-
слов'янського
обряду**

**Saints Cyril and
Methodius,
the apostles of the
Slavic nations,
created the Byzan-
tine Slavic rite**

nor Slav but Catholic, makes no distinction between her children, and these, whether they are Greeks, Latins, Slavs or members of the other national groups, all occupy the same rank in the eyes of the Apostolic See.”

From this it follows that **Ukrainian Catholics must hold fast to their own Byzantine-Ukrainian rite.** Our Ukrainian rite is the dearest heritage which has been passed on to us from our forefathers. for in this rite did they praise and glorify God and showed their attachment to their faith. Thanks to their rite Ukrainian Catholics are best able to preserve their heritage, culture, tradition, and national identity even in those territories where they have immigrated

спадщиною для українців від їх дідів і прадідів, що в тому обряді славили Бога, виявляли свою віру і прив'язання до Католицької Церкви. Завдяки тому обрядові українці католики зможуть найуспішніше зберегти свою рідну культуру, традицію та народню окремішність, навіть поза межами своєї батьківщини, себто в країнах свобідного переселення чи примусового побуту. Про це повинні пам'ятати всі українці-католики в Канаді, З'єдинених Державах Америки та в інших країнах, де вони поселилися.

6) ЗМІНА ОБРЯДУ

Історія українського народу свідчить, що було багато таких українців, що змінили свій рідний обряд і приймили інший, нпр. латинський обряд. І ще в наш час є багато таких випадків, в яких українці покидають свій обряд. Виринає отже питання, чи вільно змінити свій рідний обряд?

Католицька Церква гостро забороняє зміну обряду і перетягання з одного обряду на другий. У Канонічному Кодексі, що є свого роду Конституцією Католицької Церкви, виразно написано: “Нікому не вільно без позволення Апостольської Столиці переходити з одного до іншого обряду, чи по законному переході вертатися до первісного обряду... Духовні в жоден спосіб нехай не важаться перетягати вірних латинського обряду на східній, чи вірних східнього обряду на латинський обряд” (98-мий канон).

Та помимо тієї заборони і давно і тепер трапляються випадки самовільного переходу чи незаконного перетягування з одного обряду до другого, нпр. з візантійсько-українського до латинсько-римського обряду. Нераз ті, що того допускаються, оправдують себе тим, що, мовляв, через перехід до латинського обряду вони стають “повними” католиками. Однак це не правда! Ми навели вгорі слова Римських Папів, що осуджують тих, які утотожнюють католицизм з латинським обрядом. Папа Лев XIII (1878-1903) виразно заявив про християн східнього обряду: “Ми не хочемо, щоб ви ставалися латинниками, але щоб ви були католиками”. Це значить, що католиком повним і правдивим є той, що приймає все те, що до вірування подає Католицька Церква, байдуже в якому він обряді народився та якого він придержується. Щоб бути католиком ніяк не треба відрікатися чи змінити свій рідний східній обряд.

because of necessity or of their own free choice. The Ukrainians of Canada, the United States, and the free world should remember this.

6. CHANGE OF RITE

The history of the Ukrainian people attests to the fact that many Ukrainians have left their rite and transferred to another, for example, to the Latin rite. Even in modern times we find Ukrainians who are attempting to foresake their own rite for another. The question of the permissibility to change one's rite arises.

The Catholic Church has strictly forbidden the changing of rite and the transference from one rite to another. The Code of Canon Law, which may be described as the Constitution of the Catholic Church, states explicitly (Canon 98): "No one is allowed to pass from one rite to another without the authorization of the Holy See or, after a legitimate transfer, to return to his former rite without a similar authorization... The clergy shall in no way presume to induce persons of the Latin rite to pass to the Oriental rite, or persons of the Oriental rite to the Latin rite."

Група монахів візантійсько-слов'янського обряду в процесійному поході

Monks of the Byzantine-Slavic rite in procession

Священики і семінаристи-богослови візантійсько-грецького обряду
Priests and seminarians-theologians of the Byzantine-Greek rite

Найчастіше бувають переходи з одного обряду на другий із нагоди мішаних подруж, себто коли вінчаються люди різних обрядів, нпр. латинського і візантійсько-слов'янського. На таку зміну треба однак завжди дозволення Апостольської Столиці, а Апостольська Столиця дозволяє на зміну обряду тільки з огляду на родинний спокій і для добра дітей, що родяться з мішаних подруж.

Справи переходу на інший обряд полагоджує Апостольська Столиця сама або через своїх представників у поодиноких країнах: Апостольських Нунціїв або Апостольських Делегатів.

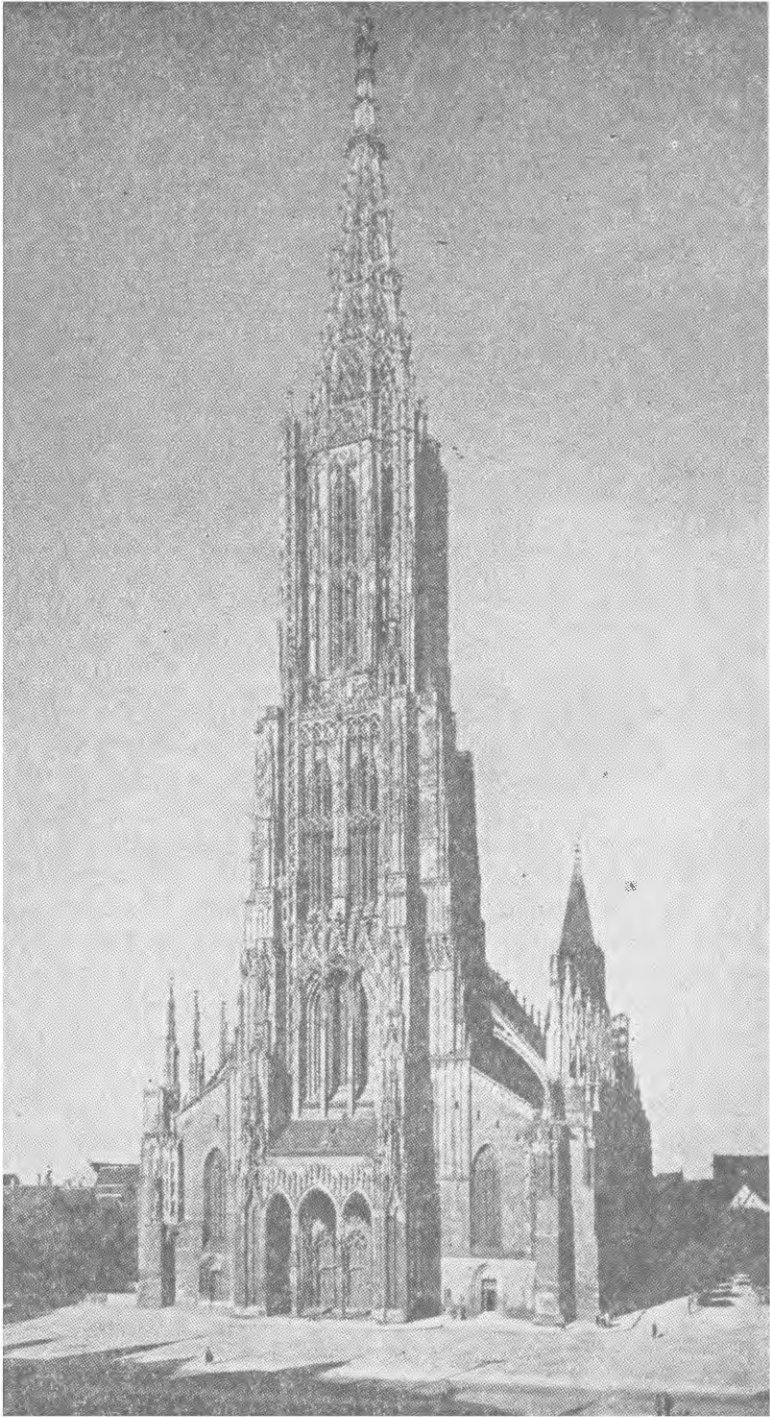
Група вищого духовенства маронітського обряду

Dignitaries of the Maronite rite

In spite of the restrictions imposed by the Church there are frequent occurrences where persons attempt to change their rite. Sometimes such persons excuse themselves by saying that a transfer to the Latin rite would make them 'true' or 'real' Catholics. Pope Leo XIII, 1878-1903, when referring to the dissident Christians of the East said, "We do not wish you to become Latins, but Catholics." One does not become a Catholic because of his rite, but because of the one faith which is taught and believed by the universal Church.

Frequently marriages occur between Catholics of two different rites. The present ruling of the Church is that in such mixed-rite marriages the children must follow the rite of the father. Permissions for change of rite are obtained only with great difficulty and only when the good of the children or family peace is at stake.

Change of rite is permitted only by the Apostolic See in Rome or by its representatives, that is, the Apostolic Delegate or Apostolic Nuncio, of any given country.

РОЗДІЛ II.
СВЯТІ МІСЦЯ

CHAPTER II.
HOLY PLACES

1) ЯК ПОСТАЛИ І ЯКІ Є СВЯТІ МІСЦЯ?

Під “святими місцями” треба розуміти місця, посвячені виключно на відправу церковних богослужб. Хоч поправді на кожному місці можна молитися та віддавати Богові честь, однак для спільного, публичного і врочистого богочитання, для відправи різних церковних богослужб Св. Церква вимагає таких місць, що були б на це виключно призначені і присвячені. Якраз тому такі місця називаються “святі місця”.

Перші християни сходилися на молитву та на відправу церковних богослужб у приватних домах. Однак, приватні дома були і замалі і невідповідні до відправи богослужб, тому християни стали будувати окремі, публичні будівлі для богочитання. Ці перші Божі храми або церкви впадали в очі тодішнім поганам, а як почалися жорстокі переслідування, то жертвою ненависти поган до християн ставали християнські церкви. Їх погани палили чи нищили в інший спосіб.

Переслідування перших християн стало причиною, що християни збиралися на відправу церковних богослужб у підземних печерах, званих **катакомбами**. У тих підземних печерах хоронили християни своїх померших, а головно своїх мучеників, що за Христа, за віру та за приналежність до Христової Церкви були замучені на смерть. Осьтут, при гробах перших християнських мучеників збиралися християни на молитву і на відправу церковних богослужб, коли погани заборонили їм будувати церкви і сходитися там на богослужби.

Ці катакомби були так будовані, що могли помістити більше число християн. Поодинокі гроби мучеників і їх печери для зібрання християн були получені між собою підземними хідниками (коридорами). Багато таких катакомбів відкопано в минулих століттях у різних містах Малої Азії, у Греції, на Сицилії, а вже найбільше в Римі.

Коли 313 року за цесаря Константина Великого закінчилися жорстокі переслідування християн, а Церква осягнула свободу, тоді християни вийшли з катакомбів і почали будувати церкви на поверхні землі. На будову і прикрасу церков християни не жалували своїх пожертв і багато з давніх християнських храмів заховалося в такій чи іншій формі аж до

1. HOLY PLACES AND THEIR ORIGIN

Holy Places are those places, buildings, sites, etc., which have been consecrated specifically for divine services. Although it is true that it is possible to pray to and praise God at any given time or place, the Church has determined certain specific places as the proper site for public or community worship.

The early Christians gathered for prayer in private homes, but these were usually too small and inconvenient for divine services. As a result they began to build public buildings or churches for this purpose. These first Christian churches were noticed by the pagans, and later during the cruel Christian persecutions many of these churches were plundered, spoiled, and desecrated.

The persecution of the first Christians drove them to worship in subterranean places of burial known as **catacombs**. The catacombs were a maze of underground tunnels on various levels which were used principally as burial places for their dead and especially of the martyrs who lost their lives because of their faith in Christ. It was at these burial sites and vaults of the first Christian martyrs that the early Christians gathered for divine services when they were forbidden to build churches or gather in them for prayer to the true God.

Large numbers of people could gather in the catacombs, for the caves, hollow chambers, or vaults were linked by miles of corridors or tunnels. Many catacombs have been uncovered in the last centuries, chiefly in Asia Minor, Greece, Sicily, and above all in Rome.

In the year 313 persecution of Christians came to an end under Constantine the Great, and the underground Church came out of the catacombs. The Christians began building their churches anew, and many of these churches have been preserved for us in their original or modified forms. The interiors of these churches were lavishly decorated with intricate mosaics, beautiful paintings, sculptures, and other works of art.

наших часів. Нутро церков християни прикрашували величавими мозаїками, мальовилами, різьбами та іншими родами мистецтва.

Вже від перших віків християнства бували різні роди церков і то не тільки під архітектурним оглядом, але також щодо гідности самих церков, де відправлялися церковні богослужби. Так нпр. **одні церкви називалися “катедральні”**, коли там настоятелем був єпископ (архієпископ, митрополит чи патріярх!), а **інші церкви називалися парохіяльні**, коли там настоятелем був священник-парох. Крім того поставали **церкви монастирські**, будовані при більших монастирях і для потреб монахів чи вірних з найближчої околиці монастиря.

Крім церков до святих місць зачисляємо теж і **каплиці**. Це є менші храми Божі, призначені на богочитання в тих місцях, де ще немає церкви, або для означеної групи людей, нпр. каплиці по монастирях, католицьких школах, семінаріях ітп. На місійних теренах, де ще немає ані церкви ані навіть відповідно урядженої каплиці, богослужби відправляються за дозволом церковних властей по приватних домах.

До святих місць належить також **цвинтар**, себто посвячене місце, де хороняться померлих. Колись у давнину хоронено померлих довкола церкви, або в місці, дуже близькому до церкви. Цвинтар є святим місцем не тільки тому, що його посвячується окремим чином, але також тому, що на ньому відправляються похоронні богослужби: Чин погребення, Парастаси, Панахиди. Вкінці він освячений ще й тими намогильними хрестами, пам'ятниками чи статуями, які всім проходим звіщають, що тут спочивають вірні, які жили і вмерли у Христовій вірі.

2) ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД ЦЕРКОВ. ЦЕРКОВНІ СТИЛІ

Тому що завданням церков є дати відповідне місце для публичного богочитання, вони мають свою окрему форму назовні і внутрі. Зовнішня форма церкви знайшла продовж століть свій вислів у різних стилях. Церковні стилі були різні в різних століттях чи періодах історії і про них тут бодай коротко згадаємо.

Найпершим церковним стилем є так званий **базиліковий стиль**. Він розвинувся на зразках давних будівель, призначених на прилюдні справи, збори чи державні суди. Вони називалися базиліками — це значить “царськими” чи “держав-

From the architectural point of view there were many styles of churches even in early Christian times and they varied in degrees of excellence as they do today. There are the **cathedrals** which are usually under the charge of a bishop, archbishop, metropolitan, or patriarch. The **parochial churches** are those in charge of a parish priest, and the **monastery churches** are those built near a monastery for the use of the monks and the local public.

In addition there are the **chapels** or smaller churches which are designed to meet the needs of the people where a church proper has not been built or for the specific needs of a group, as, for example, a monastery chapel, a school chapel, or a seminary chapel. In mission areas where there may be neither church nor chapel, the Church may grant permission to conduct divine services in a **private home**.

Cemeteries which are consecrated places reserved for the burial of the dead are also holy places. Once it was the custom to bury the dead in the immediate area of the church or very near it. A cemetery is a holy place because it has been blessed, and because funeral services are held in it including Parastases and Panichidas. The gravestones, monuments, crosses, and religious statuary usually found in cemeteries attest to the fact that the faithful who lived and died in Christ's faith are resting in a holy place.

2. CHURCH STYLES

Since churches are built as suitable places for public worship, they have been designed internally and externally to distinguish them from other buildings where public gatherings are held. The outward form or appearance of a church is expressed in styles of church architecture which have varied with each period of history. The several church styles shall be considered here briefly.

Basilican: This is an oblong type of building which was modelled upon the old public halls of business and administration. They were called basilicas, that is, royal, kingly, stately, because formerly affairs of the kingdom or state were conducted in buildings of this type. The interior of the basilica was divided into naves by rows of columns. The exterior of the basilica was usually quite simple, but the interiors were often enriched by precious mosaics and columns.

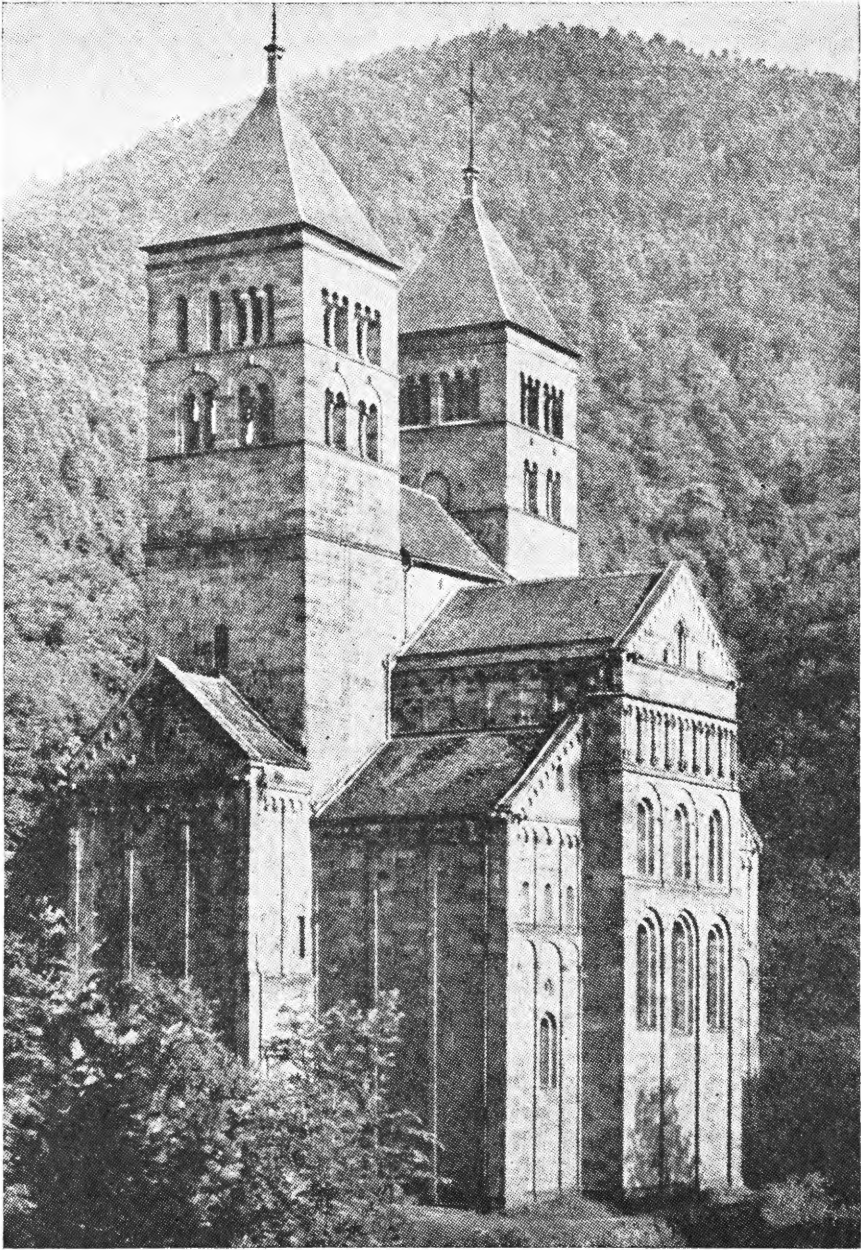

**Зразок візантійського стилю, церква св. Софії в Царгороді
По боках турецькі мінарети**

**An example of the Byzantine style: the church of St. Sophia in Constant-
inople. Turkish minarets can be seen at the sides.**

**Церква в модерному візантійському стилі
An example of the Modern Byzantine style**

Церква романського стилю
A church in the Romanesque style

ними” будівлями. Церкви, збудовані на взір державних базилік, мали вид довгого прямокутника, а в середині були поділені колюмнами на нави. Середня нава базилікової церкви була звичайно вища від двох бічних нав. Зізовні така церква базилікового стилю виглядала дуже просто, зате всередині бували дорогоцінні колюмни та мозаїки.

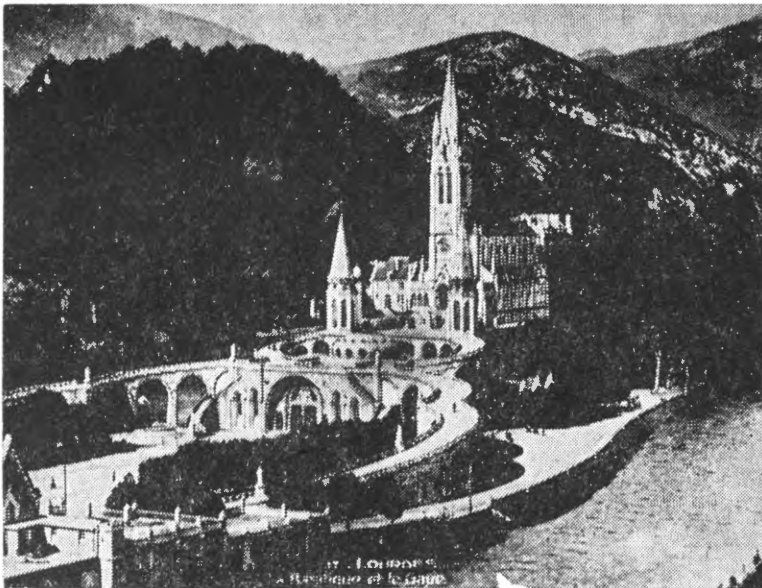
Візантійський стиль, що частинно розвинувся з базилікового а частинно приймив орієнтальні (східні) форми будівництва, найбільше процвітав у давній східньо-римській імперії. Від столиці тієї імперії — Царгороду, що передше називалася Візантією, пішла назва цього церковного стилю. Церкви візантійського стилю помітні тим, що збудовані в формі рівнораменного хреста. На пересічі рамен хреста спочиває на сильних колюмнах підбанник, а на ньому велика копула, себто баня у виді півкулі. Довкруги головної бані бувають 2, 4 або й 6 менших копул. Церкви візантійського стилю зізовні визначаються симетрією, а всередині багаті в дорогі мозаїки, мальовила чи ікони. У візантійському стилі збудована славна Св. Софія в Царгороді (із 6-го століття), як теж Св. Софія в Києві, що її збудував славний русько-український князь Ярослав Мудрий († 1054 р.). У візантійському стилі мабуть збудовано найбільше церков на християнському Сході.

Романський стиль витворили народи романського походження (італійці, еспанці, французи) на взір давнього римського, базилікового стилю. Постає він у часи, коли різні варварські народи нападали на середню й полудневу Європу, нищили і палили міста, в тому числі також церкви базилікового стилю, що мали над навами дерев’яні повали (дахи). Ось і тому будівничі стали будувати церкви з грубими і високими мурами. Замість повали прийшли склепіння, а в стінах розміщувано малі і вузькі вікна, які на випадок наїзду ворогів чи облоги міста могли служити за стрільниці. Церкви романського стилю мають тому зізовні вид твердині-фортеці, всередині вони скупі на прикраси, а мозаїки і мальовила заступають звичайно твори скульптури (статуї, орнаменти на луках, дверях-порталах тощо).

Готицький стиль, що найбільше розвивається в 13-15 століттях, помітний тим, що має стрункі, гострокінчасті вежі, високі стіни, вузькі і під гострим кутом склепіння, подовгасті вікна, що мають пестробарвні, мальовані вікна (т. зв. вітра-

Byzantine: This is a combination of the Basilican and oriental forms of the east which was quite common in the Eastern Roman Empire. This style derives its name from Byzantium or Constantinople as it is known today. It is characterized by a central dome over a square space which is often projected on four sides to form an even or Greek cross. Two, four, or six lesser domes or cupolas may be found around the main dome. The interiors are often incrustated with mosaics, have marble veneered walls, and contain icons and paintings. Classical examples of the Byzantine are the churches of St. Sophia of Constantinople, 6th century, and St. Sophia of Kiev, the latter having being built by Great Prince Jaroslaw the Wise († 1054). Most churches built in the Christian East were Byzantine in style.

Romanesque: This style, developed in Italy and Western Europe, is a combination of the Roman and Gothic styles and is characterized by the use of the round arch and vault. Churches of this style often resembled fortresses with long narrow slits for windows which were used to shield the archers who frequently were forced to defend their cities from barbarian invaders. The interiors of these churches were

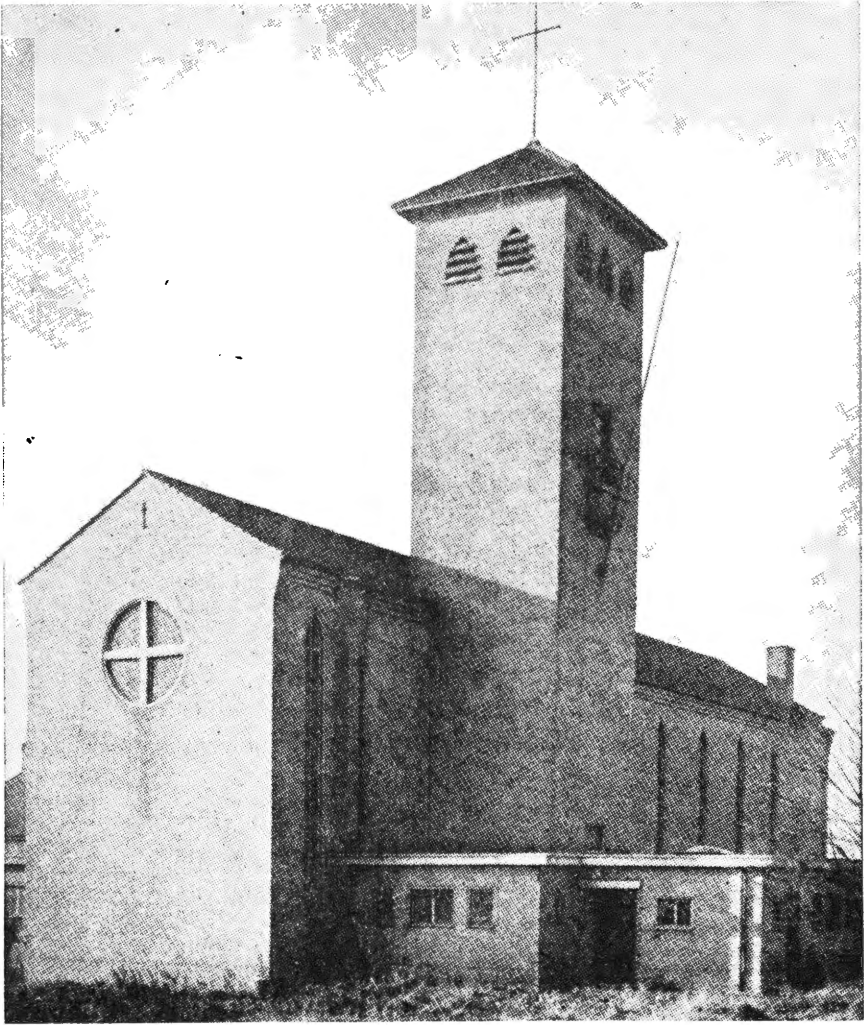
Церква готицького стилю (Лурд)
A church in the Gothic style (Lourdes)

Катедрa св. Юрія у Львові — зразок бароково-рококового стилю
The cathedral of St. George in Lviw — an example of the
Baroque-Rococo style

жі). У готицькiм стилі має велике приміщення камінна різьба (скульптура) на вітварях, стовпах, вежах і дверях (порталах). Готицький стиль найбільше розвинувся в Німеччині, Франції й Англії, як також постало в ньому багато церков у північних та полудневих народів Європи.

Ренесансовий стиль постав при кінці середніх віків (15-те століття), коли то і в літературі і в будівництві стали наслідувати зразки старинного, поганського світу. Церкви ренесансового стилю є частинно поворотом до базилікового і ві-

Зразок церкви модерного стилю
Modern church styling

rather austere, limiting themselves to sculptures, ornamental arches and portals.

Gothic: This form of architecture developed most fully from the 13th to the 15th centuries in France and then spread through western Europe. It is typically characterized by the converging of weights and strains at isolated points upon slender vertical piers and counterbalancing buttresses

зантійського стилю, а частинно є наслідуванням стилю староримських палат. На місце романських чи готицьких веж прийшли знову наві базиликового і копули візантійського стилю. Ренесансовий стиль визначається багатством прикрас (орнаментів), розкішними, не завжди церковного характеру мальовилами та взагалі великою виставністю. У ренесансовому стилі збудована найбільша церква в світі, церква св. Петра в Римі.

З ренесансового стилю розвинулися в 17-му столітті **бароковий стиль**, а в 18-му столітті ще також **рококовий стиль**. Обидва стилі визначаються тим, що мають багато кривих, кручених ліній, повних руху фігур, статуй та велике число різних орнаментів. Спочатку бароковий і рококовий стиль мав примінення тільки в світських палатах і будівлях, опісля дістався він також до церковного будівництва.

У нашому столітті постав у церковному будівництві новий стиль, що його називають **модерним стилем**. Цей стиль покищо тільки в своїй початковій стадії. Почасти він підходить від виставних церков ренесансового, барокового чи рококового стилю, а старається наслідувати форми готицького і романського стилю, примінюючи їх до вимог модерного будівництва. Стиль деяких модерних церков вражає своєю простотою, суворістю та практичним використанням будівельних форм.

3) СТИЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ЦЕРКОВ

Тому, що українці прийняли Христову віру з Візантії (через Болгарію), а з вірою також східній, візантійсько-слов'янський обряд, не дивниця що найдавніші церкви в Русі-Україні, нпр. Свята Софія в Києві, збудовані у візантійському стилі. Однак, через наїзди різних кочовиків на українські землі дуже мало найстарших церков збереглося до наших часів.

Крім церков візантійського гипу прийнялися в Україні теж церкви інших стилів. Будівничі українських церков, головно ж по більших містах нашої батьківщини, старалися йти з духом своєї доби і вміли використати різні церковні стилі, що в той час були популярні в Західній Європі. Наслідуючи форми церковного будівництва із Заходу, будівничі українських церков пристосували західні стилі, нпр. ренесансовий, бароковий ітп., до потреб і вимог візантійсько-

and by pointed arches and vaulting. These churches are frequently famed for the stained glass in their long, narrow, and pointed windows. The interiors teem with sculpturing in stone on the altars, columns, spires, and portals.

Renaissance: Renaissance architecture developed at the end of the Middle Ages in the 15th century. It is a revival of classical influence drawing upon the older Basilican, Byzantine, and especially Roman style. In place of romanesque and gothic steeples basilican naves and byzantine domes appear. It is usually highly ornamental and showy, and the paintings were not always in keeping with church traditions. St. Peter's basilica in Rome, the largest church in the world, is styled in the manner of the renaissance.

Baroque of the 17th century and the **Rococo** of the 18th century. Both these styles are characterized by the use of curved and contorted forms as well as profuse ornamentation. It was originally used in state palaces and buildings and later applied in the building of churches.

Modern: The twentieth century has produced what can be called the modern style of architecture and is still in the process of development. It draws from the renaissance and baroque styles and adapts the forms of the gothic and romanesque periods. The modern style is significant for its austerity, simplicity, and its practical use of architectural forms.

3. STYLES OF UKRAINIAN CHURCHES

Because Ukraine received Christianity from Byzantium via Bulgaria it was a natural course for it to accept the Byzantine-Slavic rite as well as the Byzantine style of architecture for its churches. Unfortunately very few of the oldest churches in the Ukraine have been preserved for us because many were destroyed by constant hordes of plundering nomadic tribes.

Ukrainian churches were also modelled upon the churches of the period as found in Western Europe. This was especially true in the cities of Ukraine where large churches were built in keeping with the architecture or style as used at the time in Western Europe. Such Ukrainian churches adapted the renaissance or baroque styles to the needs of the Byzantine-Ukrainian rite and combined them with the Byzantine style of architecture. In the 17th and 18th century the baroque

українського обряду. У цей спосіб постало в Україні немале число церков ренесансового, барокового і рококового типу з домішкою візантійського стилю. Особливо був популярний в 17-18 століттях бароковий стиль церков і в цьому стилі доховалися українські церкви з часів гетьмана Івана Мазепи (1686-1709). Знавці українського церковного будівництва називають згаданий тип українських церков з 17-18 стт. **“українським бароком”**.

Коли говоримо тут про стиль українських церков, то окрему згадку треба зробити стилеві українських дерев'яних церков. **Українські дерев'яні церкви** відразу вражають своєю оригінальністю. Стиль українських дерев'яних церков витворили в Україні наші будівничі на візантійських основах з домішкою прастарих форм рідного українського будівництва. Дерев'яні церкви ззовні мають вигляд шатра, оборонної вежі або піраміди. Маючи в основі форму квадрату чи восьмикут-

Українська дерев'яна церква
A Ukrainian wooden church

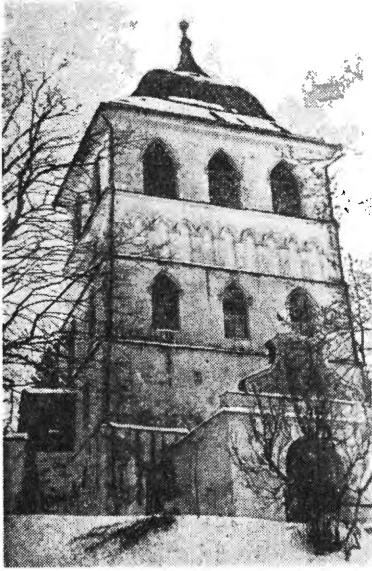
was very popular in Ukraine during the time of Hetman Ivan Mazepa, 1686-1709, and Ukrainian churches in baroque have been preserved for us to this day. Historians of church architecture in the Ukraine refer to the 17th and 18th century as **Ukrainian Baroque**.

When discussing Ukrainian churches (in the Ukraine) it is important to give special attention to the style used in building **Ukrainian wooden churches**. These wooden churches were based on Byzantine forms which were adapted and combined with original architectural forms that were traditional with Ukrainians builders. These old wooden churches were pagoda-like structures coupled with protective towers or pyramids. They were rectangular, rising three or four stories from the ground, completed with a roof which rose into a cupola or pear shaped dome. The Ukrainian dome does not extend beyond its base as contrasted to the Russian or Muscovite domes which are onion shaped and extend beyond the area of their bases.

Ukrainian wooden churches varied to a certain degree with the various districts or provinces of Ukraine in which

Церква св. Софії в Києві, перебудована в 17 ст.
The church of St. Sofia in Kiev, rebuilt in the 17th century

Церкви і дзвіниця українського стилю
Ukrainian church architecture showing belfries

ника дерев'яні церкви підносяться вгору на двох, трьох а навіть і чотирьох зрубів (поверхах) і закінчуються дахом, що переходить у баню (копулу). Однак, рідко коли дерев'яні церкви мають одну баню, але є їх більше: три, п'ять, сім, дев'ять а навіть і більше бань. Бані українських дерев'яних церков не виходять поза свою основу і мають вид грушки. Тим українські бані відрізняються від бань московського типу, що виходять поза свою основу і мають вид цибулі.

Українські дерев'яні церкви відповідно до різних околиць, де вони поставали, мають також деякі свої питомі особливості. Так нпр. можна розрізнити **церкви гуцульського, бойківського і лемківського типу**, що в будові зрубів, бань чи дзвіниць виказують вплив такого чи іншого стилю (нпр. готику чи бароку). Деякі українські дерев'яні церкви — це архитвори українського будівництва і захоплюють своїм мистецтвом знавців церковного будівництва.

Українці в края свого переселення (нпр. у Північній чи Південній Америці) не завжди мали змогу зберегти традиційні церкви якогось західного церковного стилю і тільки внутрі форми українських церков, бо нераз купували готові вже

**Зразок української Церкви в Канаді: Церква св. Кирила й Методія
в Ст. Кетеринс, Онтаріо.**

**An example of a Ukrainian church in Canada, Sts. Cyril and Methodius
church in St. Catharines, Ontario**

they were built. It is possible, for example, to distinguish the characteristics which were proper to the Hutzul, Boyko, or Lemko districts. These differences can be recognized in the domes, belfries, tiers, etc., as influenced in any given locality by the gothic, baroque, or other styles. Some Ukrainian wooden churches are masterpieces of Ukrainian craftsmanship, and the skill and artistry used in their building have won the admiration of the experts on church architecture.

It has often been difficult for the Ukrainians in Canada, the United States, South America, etc., to hold fast to the traditional Ukrainian styles of church architecture. Frequently the force of circumstances compelled them to buy used and completed churches which were built in conformity with western styles of architecture. In these cases the Ukrainians have tried to change the interiors of such a church to meet

старалися примінити їх до вимог свого обряду. Однак, і українські переселенці, нпр. у Канаді і ЗДА, спромоглися на немале число гарних стилевих церков, що гідно репрезентують окремішність, красу й оригінальність нашого обряду і нашого церковного будівництва.

4) ВНУТРІШНІЙ УСТРІЙ ЦЕРКОВ

Хоч назовні церкви різняться між собою своїм стилем, то всі вони мають у своїй основі той самий внутрішній устрій. Кожна церква в своєму нутрі є так уладжена, щоб відповідала вимогам спільного богочитання та окремим вимогам такого чи іншого обряду.

Церкви візантійсько-слов'янського обряду діляться внутрі на три часті: притвор, храм вірних і святилище.

Притвор або присінок — це перша частина церкви, що до неї входить ззовні через великі, головні двері. У перших віках християнства притвор був призначений для **оглашених або катехуменів**, себто тих, що готовилися до св. Тайни Хрещення. Тут вони діставали науки з катехизму, бо їм не було вільно входити до нутра церкви, себто до храму вірних. У притворі була також хрестильниця з водою і тут відбувалася св. Тайна Хрещення. Тому то ще й тепер обряд св. Тайни Хрещення починається в притворі. Тут ждуть куми з дитиною до хресту. Також деякі частини богослуження, нпр. Литія або Всеночне, відправляються в притворі.

Друга частина церкви — це **храм вірних**. Називається так тому, бо тут вільно було входити тільки “вірним” себто охрещеним. Посередині храму вірних стоїть т. зв. **тетрапод**, себто чотирикутний столик, на якому є хрест, образ до цілування та свічки. Тетрапод називається також **аналой** (від грецького слова “аналогіон”). При тетраподі чи аналої відправляються св. Тайни Хрещення й Вінчання, Парастаси, Пахаиди, Акафисти та різні чини освячення і благословення.

На самому переді у храмі вірних є по боках т. зв. **крилоси**, себто місця, призначені для дяків, півців, хористів і церковної обслуги. Між крилосами посередині є т. зв. **амвон**, себто трохи підвищене місце, на якому священник читає Євангеліє і проповідає, диякон співає ектенії а чтець Апостола.

Третя частина церкви називається **святилищем** або **вівтарем**. Тут посередині стоїть **престіл**, на якому відправляється Служба Божа. За престолом під стіною є т. зв. **горне сіда-**

the needs of the Byzantine-Ukrainian rite. However many beautiful churches have been built by the Ukrainians of Canada and the United States, which are truly representative of the Byzantine-Ukrainian rite and which majestically express the singularity, freshness, and originality of our own church architecture.

4. CHURCH INTERIORS

Although churches differ externally, they are basically the same in their interiors. Every church is constructed in such a way as to accommodate the needs of a worshipping public in terms of any particular rite.

The churches of the Byzantine-Ukrainian rite are divided into the vestibule or narthex, the nave or church proper, and the sanctuary.

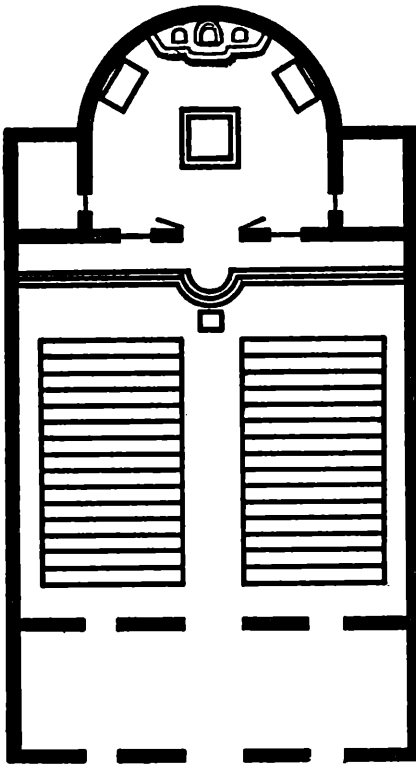
Vestibule: This is the first division of the church or that area which is entered from the outside through the main doors. During the first centuries of Christianity this area was assigned to the **catechumens** or those who were undergoing instructions preparatory to baptism and admission into the Church. The catechumens were taught their catechism in the vestibule and were not allowed to enter the church proper which was reserved for the faithful. The baptismal font was kept in the vestibule where the sacrament of baptism was administered. This is the reason why the ritual of the sacrament of Baptism begins in the vestibule where the godparents wait with the child to be baptised. Certain parts of services are held in the vestibule; for example, the Litia during vespers.

The **church proper** or **nave** was reserved formerly for the baptised faithful. The **tetrapod** or **analog**, a four legged table, is in the middle front of the church and is furnished with a cross, candles, and a holy picture which is kissed by the faithful. The sacraments of Baptism and Marriage, as well as Parastases, Panichidas, Akafists, and several rituals of consecration and blessing are performed there.

In the front and sides of the church are the choir stalls reserved for the church cantors, choir singers, and church attendants. In the very front and middle of the church is a raised platform or ambo from which the priest reads the gospel and preaches, and it is also from this point that the deacon sings the litanies and the reader the epistles. Most

лище, себто місце, яке займає архиерей (єпископ) підчас читання Апостола. Ціле святилище відділене від храму вірних т. зв. **іконостасом**, себто стіною з образами.

Іконостас має троє дверей, що через них можна виходити і входити до святилища. Середні двері називаються "**царськими**" дверми і через них входить чи виходить із святилища тільки сам священик з нагоди різних обрядів. По правому і лівому боці царських дверей є т. зв. **дияконські двері**, бо ними входять і виходять диякони. Між царськими і дияконськими дверми і на самих царських і дияконських дверях є образи Ісуса Христа, Божої Матері та Святих. Крім цього першого ряду образів іконостас має понад царськими і дияконськими дверми ще два або і три ряди образів, що представляють 12 важніших празників у році, 12 Апостолів і 12 Пророків. У цей спосіб іконостас представляє образово цілу історію і славу відкуплення людського роду, що його довершив Христос і яке ще продовжує через свою Церкву, її Святих, Учителів та священослужителів.

Плян церкви внутрі. Товстими лініями відділені від себе: притвор, нава вірних та святилище.

Plan of the interior of a church showing the vestibule, nave, and sanctuary

of our Ukrainian Catholic churches in Canada and the United States also have choir lofts over the vestibule which are used by the church choirs.

The third important division of the church is the sanctuary where the altar is situated. Behind the altar is the **cathedra** or slightly raised throne chair which is used by the bishop during the reading of the epistle. The sanctuary of the church is divided from the body of the church provided for the worshippers by a grating or screen (which is called the **iconostas** (image stand), that is, a wall which is covered by pictures.

The iconostas has three doors which permit one to enter or leave the sanctuary. The central opening in the iconostas is provided with what are called the **royal doors or gates** which are used only by the priest during certain ceremonies. On the left and right of the royal doors are the **deacons' doors** because they are used by the deacons when they wish to enter or leave the sanctuary. The spaces of the iconostas on the side of the doors and between the royal and deacons' doors are covered with pictures of Jesus Christ, the Virgin Mary, St. John the Baptist and the patron saint of the particular church. Over the royal and deacons' doors there are usually two or three rows of holy pictures which represent the 12 most important feast days of the year, the 12 apostles, and the 12 prophets. In this manner the iconostas is symbolic of the

Іконостас
(церква св. о. Миколая
в Торонті, Онт.,
Канада)

The iconostas of St. Nicholas church in Toronto, Canada

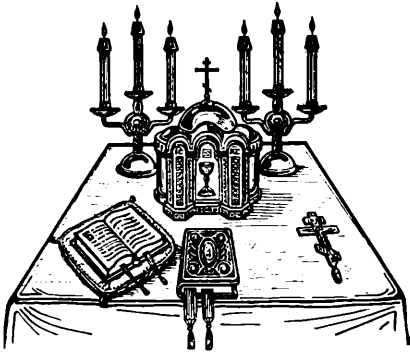

**Хоругва з образом Пресвятої
Богородиці**

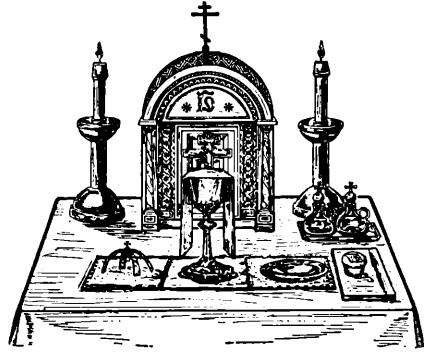
A processional church flag

Найважливішим місцем у святині є **престіл**, на якому відправляється безкровна Жертва Служби Божої. На престолі є приміщений т. зв. **кивот**, себто малий і гарно вироблений домок для переховання Св. Дарів або Пресв. Євхаристії. Кивот звичайно має вид церковці. Перед кивотом на престолі лежить гарно украшена **книга св. Євангелія**. На престолі приміщені також свічки і хрест. По лівому боці від престола під стіною святилища знаходиться т. зв. **проскомидійник** або стіл предложення, на якому священник відправляє Проскомидію перед Службою Божою, і з якого на Великому Вході підчас Служби Божої приготовані св. Дари переносяться на престіл.

Зі святилища є вхід до т. зв. **захристії**, себто окремої кімнати, в якій переховуються ризи, святі посуди та інші святі речі, потрібні до відправи Служби Божої та інших богослужб. Називають захристію також **дияконником**, бо її доглядали давніше диякони.

Престіл
Altar

Проскомидійник
Prothesis

whole history, glory, and salvation of mankind as fulfilled by Christ (and) which is continued by Him through His Church and the Saints, teachers, and priest ministers of the Church.

The most important furnishing in the sanctuary is the **altar** where the divine liturgy is celebrated. The **tabernacle** which is richly carved or decorated rests upon the altar, and within this little box-like receptacle the Holy Eucharist is preserved. The tabernacle often has the appearance of a temple or little church. The **Book of Gospels** (Evangelium), gilded and ornate, lies in front of the tabernacle. The altar is also furnished with candles and a cross.

To the left of the altar is the **prothesis** or table of offering where the priest reads the **Proskomedia** or offering before the celebration of the divine liturgy. At the great entrance of the liturgy the priest carries the holy gifts (altar breads) from the prothesis to the altar.

The sanctuary may be also entered from the **sacristies** which are smaller rooms adjoining the sanctuary and are reserved for the church vessels, vestments, instruments, and liturgical books used for the various liturgical services. The sacristy is often called the vestry or **diaconicon**, because it was once attended to by deacons.

Слуга Божий митр. А. Шептицький в архиерейських ризах
The Servant of God, A. Sheptytsky in archbishop's vestments

РОЗДІЛ III.

СВЯТІ РЕЧІ

CHAPTER III.

HOLY THINGS

Під назвою “святих речей” Літургіка розуміє усі ті предмети, які є потрібні до богочитання в церкві, нпр. різні посуду, ризи, книги, свічки, образи ітп. Ці речі не тільки конечні до відправи різних богослужб, отже мають практичне значення, але крім того вони самі собою або своїм призначення служать до вислову різних правд та ідей християнської віри себто мають символічне значення. Багато святих речей служать у церкві як релігійні символи.

1) ЦЕРКОВНІ ПОСУДИ

Деякі церковні посуду вживаються тільки при відправі Служби Божої, а інші вживаються при різних богослужбах. При Службі Божій вживаються такі посуду:

Чаша, в яку вливається вино до Служби Божої. Чаша нагадує цю чашу, в якій Христос на Тайній Вечері перемінив вино в Свою Найсвятішу Кров. Те саме чудо довершується в чаші на кожній Службі Божій. Тому є приписано, щоб уживати чаші золотої або позолоченої.

Дискос — це малий заглиблений тарільчик, на якому під час Проскомидії священник жертвує хліб, що опісля на Службі Божій під час освячення перемінюється в Найсвятіше Тіло Ісуса Христа. Дискос так як і чаша повинен бути золотий або позолочуваний.

Звізда, що складається з двох золотих або позолочуваних луків, малого хрестика на верху і малої звіздочки під перехрестям луків, служить на те, щоб на дискосі охороняла св. Дари. Її розкладається на дискосі, щоб положений на звізді покровець не дотикав св. Дарів.

Копіє — це обочічне мале вістря, зроблене на подобу вістря спису (копія). Копіє служить на Проскомидії до викроювання т. зв. Агнца і частинок для Служби Божої.

Ложечка вживається до розділювання св. Причастя з чаші. Вона також повинна бути золота або позолочена.

Ампулки — це малі збаночки на воду і вино, що вживаються при Службі Божій. Вони є або скляні або металеві.

Крім наведених церковних посудин, що вживаються тільки на Службі Божій, є ще інші церковні посудини, вживані

The church vessels, instruments, vestments, liturgical books, candles, holy pictures, and such other furnishings which may be required during divine services are called holy things. These instruments are not only necessary for the proper execution of the various rituals of divine worship, but are symbolical in meaning, having reference to Christian truths and beliefs.

1. CHURCH VESSELS AND INSTRUMENTS

Certain church vessels and instruments are used only in the celebration of the divine liturgy while others are used for various rituals of divine worship. The instruments used during the divine liturgy are:

Chalice: — It is used to contain the wine for the sacrifice of the Mass. The chalice reminds us of the chalice of the Last Supper when Christ changed the wine into His Sacred Blood. This miracle is repeated in every chalice at every Mass. For this reason the Church prescribes that all chalices shall be made of gold or at least gold-plated.

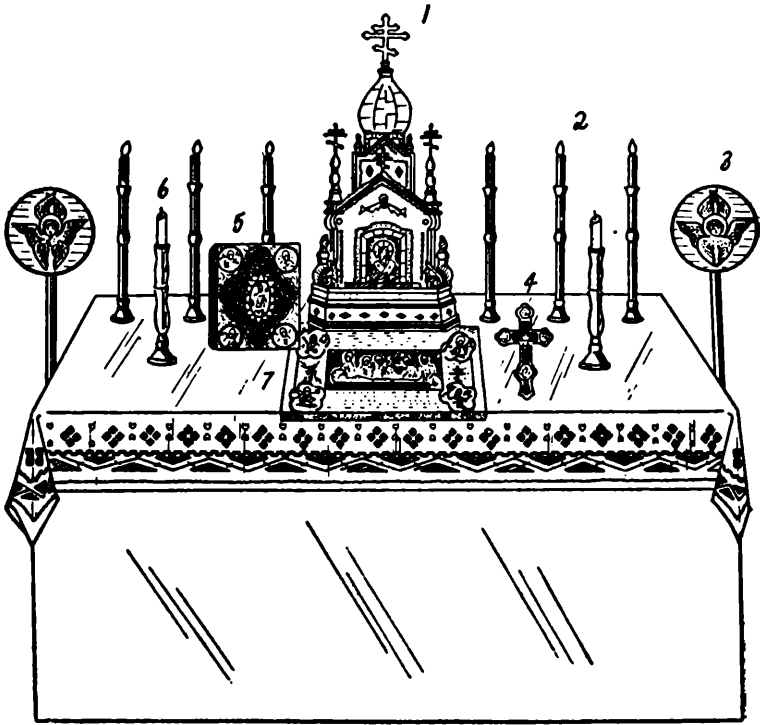
Paten: — A flat saucer like disc, also of gold or gold-plated, on which the altar breads are offered by the priest during the Proskomedie. Later during the Mass these altar breads are consecrated and become the Body of Jesus Christ.

Star or Asterisk: — Consists of two golden or gold-plated arched bands which may be opened to form a cross. A tiny cross is fixed at the top of the crossed arches or bands, and a tiny star dangles below it. The asterisk is opened up and placed over the altar breads on the paten which are protected from contact by the veil which is to be placed over the chalice.

Lance: — A miniature spear with a double edged blade which is used to cut out altar breads from a tiny loaf or Lamb at the time of the Proskomedie.

Spoon: — It is also made of gold, or gold-plated, and is used to distribute Holy Communion.

Cruets: — Small vessels for wine and water used in the Holy Sacrifice.

Святі речі на престолі: 1. кивот, 2. і 6. свічники і свічки, 3. рипіди,

4. хрест, 5. Євангелія, 7. антими́нс.

Holy Things on the altar: 1. tabernacle, 2. and 6. candles, 3. flabellum or ripidion, 4. cross, 5. book of gospels, 7. antimimension.

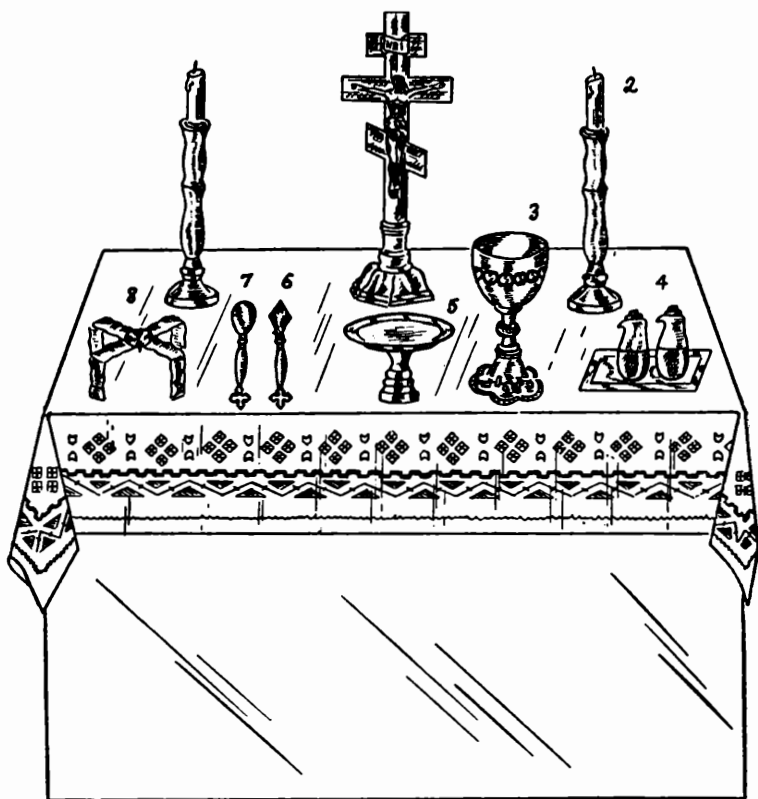
і поза Службою Божою в різних богослужбах. До таких церковних посудин належать:

а) **Дарохранильниця** або пушка — це чаша з накривкою, в якій переховуються Св. Дари під видом хліба. Дарохранильниця зберігається в кивоті.

б) **Дароносиця** служить для виставлення Пресв. Євхаристії для прилюдного почитання або підчас процесії.

в) **Бурса** — це малий дискос із накривкою і до нього вкладає священник Св. Дари під видом хліба, коли йде до хворого. Назва бурси походить від тієї торби, в яку вкладається Св. Дари для хворого.

г) **Мирниця** — це посудина для переховання св. елеїв, вживаних при Св. Тайні Хрещення (елей оглашених), Миропомазання (св. миро) та Маслосвяття (елей для недужих).

Святі посуди на проскомідійнику: 1. хрест, 2. свічки, 3. чаша, 4. збаночки на вино й воду, 5. дискос, 6. копіє, 7. ложечка, 8. звізда.
 Holy Vessels on the prothesis: 1. cross, 2. candles, 3. chalice, 4. cruetts for wine and water, 5. paten, 6. lance, 7. spoon, 8. star.

The instruments listed above are used during the Mass, but there are other religious appointments in use for various divine services:

Ciborium: — A chalice having a cap or cover containing the consecrated hosts and reserved in the tabernacle.

Ostensorium: — A sacred vessel used to expose the Holy Eucharist for public worship and processions.

Пух: — A small watch-like container used by the priest to carry the Blessed Sacrament to the sick.

Oil Stock: — A small cylindrical vessel for holy oils which are used in the administration of the sacraments of baptism, confirmation, and extreme unction.

Мирниця складається з трьох малих, злучених із собою посудин.

д) **Литійник** або **всеночник** — це посудини на вино, єлей, пшеницю та п'ять хлібців, що їх посвячується на врочистій Вечірні з Литією або Всеночним.

е) **Кадильниця** служить до обкаджування підчас різних богослужб. Кадило (ладан) переховується в окремій посудині, званій **лодкою**, з якої насипується кадило до кадильниці на розжарене вугілля при допомозі малої ложки.

е) **Кропильниця** — це посудина, в якій переховується священна вода, а до кроплення свяченою водою служить кропило.

2) ЦЕРКОВНІ РИЗИ

Для відправи Служби Божої та інших богослужб вживається окремої носі чи одягу. Це є **церковні або священні ризи**. Відповідно до особи того, що відправляє дану богослужбу, розрізняємо **дияконські, священничі та архиерейські ризи**.

Дияконські ризи, що їх одягає диякон, складаються зі стихаря, ораря та нарукавниць. **Стихар** диякона — це довга одіж, зроблена на взір туніки. Її часом називають дияконською дальматикою. По стихарі накладає диякон **орар**. Це довгий, вузький пояс, що звисає з обидвох боків на лівому рамені диякона. Кінець ораря диякон держить перед собою, коли виголошує ектенії. **Нарукавниці** служать до того, щоб стиснути широкі рукави стихаря. Їх одягає диякон на праву і ліву руку.

До священничих риз належать: стихар, епітрахиль, пояс, нарукавниці та фелон. **Стихар** священника має вид туніки, що спливає аж до нижніх кісток. **Епітрахиль** надіває священник по стихарі. Він виглядає як дияконський орар, тільки що є зложений і зішитий удвоє. Епітрахиль накладає священник на себе через голову і він спадає йому спереду нижче колін. Епітрахиль є знаком (символом) священничої влади, тому без нього священник не може звершувати ніякого священодіяння.

По епітрахилі священник опоясує себе **поясом**. **Пояс** буває з такої самої матерії, що епітрахиль. Опісля вбирає священник **нарукавниці**, одну на праву, а другу на ліву руку. Вкінці

Vessel of Litia: — Containers for wine, oil, and wheat which are blessed during vespers at the Litia.

Thurible or censor: — A container for burning incense, suspended from chains, and used by the priest with a swinging motion during divine services. The incense for the thurible is retained in a **boat**.

Aspergillum: — A perforated globe at the end of a short handle used for sprinkling holy water.

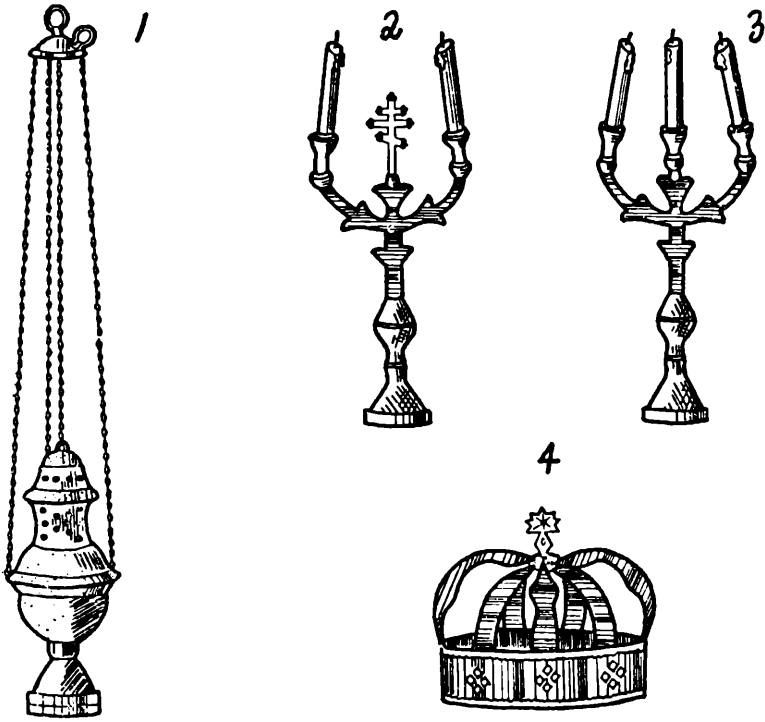
2. CHURCH VESTMENTS

Church vestments or robes are worn by deacons, priests, and bishops. They differ in appearance for each degree of office.

The **deacon's vestments** consist of: **deacon's sticharion**, a long sack-like tunic with sleeves made of rich brocade; **orarion**, a long brocaded cincture which is passed under the right arm and after crossing the top of the left shoulder passes down and in front in equal lengths; **maniples**, brocaded cuffs or sleevelets, which are drawn over the right and left wrists.

The **priest's vestments** consists of: **priest's sticharion**, a long shirt-like tunic with sleeves, of diverse colors reaching to the ankles; **stole**, a long, narrow band of silk worn around the neck over the priest's sticharion. The stole is the symbol of the priest's authority; **cincture** or zone, a girdle used to hold up the priest's sticharion; **maniples**, sleevelets for the wrists. They are called epimanikia; **chasuble** or phelonion, a cape like outer vestment made of rich brocade and usually symbolically decorated.

The **bishop's vestments** consist of: the priest's sticharion, the stole, cincture, and maniples. In addition he wears vestments which are proper to the office of bishop. They are: **nabedrynyk**. A diamond shaped piece of stiff brocade adorned with a cross and attached to the cincture on the right side and hanging to the knees. It is a "spiritual sword" and is symbolic of the word of God which is called "spiritual armor" in the bible; **saccos**, a sack-like chasuble with sleeves, made of brocade and resembling the outer garment worn by byzantine kings. The saccos signifies the bishop's authority; **omophorion**, this is the bishop's orarion, a band made of brocade, wide and long, and made to go around the shoulders and

1. Кадильниця, 2. Дикірій, 3. Трикірій, 4. Корона (шлюбний вінець).
1. Thurible, 2. Dikerion, 3. Trikerion, 4. Crown (wedding wreath).

вдягає на себе фелон. **Фелон** — це верхня священнича одежа, зроблена на взір нагортки чи плаща без рукавів.

Архиерейські ризи — це такі ризи, що їх одягає виключно архиерей, себто єпископ. Крім стихаря, епітрахилія, пояса та нарукавниць, що їх одягають священники, архиерей накладає на себе ще такі, питомі архиерееві ризи:

а) **Набедреник** або наколінник. Це є чотирикутний платок матерії з хрестом посередині. Його причіплює архиерей до пояса по своїм правім боці. Називають його “духовним мечем”. Це означає проповідь Божого слова, що в св. Письмі називається духовною зброєю.

б) **Саккос** — це архиерейський фелон, тільки з рукавами. Він зроблений на взір верхньої одежі візантійських царів і є знаком єпископської власти.

Церковні ризи й відзнаки: 1. Стихар з орарем, 2. Орар, 3. Фелон, 4. Спітрахиль, 5. Нарукавниця, 6. Пояс, 7. і 8. Набедренйки, 9. і 10. Колпаки, 11. Мітра, 12. Саккос із омофором, 13. і 14. Нагрудний хрест і панагія, 15. Підніжок (орлець), 16. Жезл.

Church vestments and insignia: 1. Sticharion with orarion, 2. Orarion, 3. Chasuble or Phelonion, 4. Stole, 5. Maniples, 6. Cincture, 7. and 8. Nabedrenyky, 9. and 10. Kolpaks, 11. Mitre, 12. Sakkos and Omophorion, 13. and 14. Pectoral cross and Panagia, 15. Bishop's Rug, 16. Staff.

в) **Омофор** — це архиерейський орар себто довгий і широкий пояс, який архиерей накладає на свої рамена поверх саккоса, і він спадає йому по грудях і плечах дотолу.

г) **Мантия** — це довгий і широкий плащ, який надіває єпископ на себе, коли йде в поході. Мантию прикрашують символічні образи.

Крім цих архиерейських риз єпископи носять ще такі відзнаки своєї духовної власти: **мітру, жезл, нагрудний хрест і панагію**. Вони означають, що єпископ — це духовний Владика, Пастир і Батько християн та заступає їм Ісуса Христа через повноту священної власти.

Для покривання Св. Дарів у чаші і на дискосі вживається окремих платків, що називаються **покровці**. Один із них вживається для покривання дискоса, другий для покриття чаші, а третій, найбільший, званий воздухом, накриває чашу разом із дискосом. Покровці зроблені з тієї самої матерії, що епітрахиль, пояс та фелон священника.

Священні ризи (дияконські, священничі, архиерейські) виробляються з дорогих тканин, що бувають нашивані квітами, сріблом і золотом. Щодо барви церковні ризи бувають різні, відповідно до того, в які дні та з якої нагоди їх уживається. **Ризи світлої краски** вживаються в неділі, празники і радісні святкові дні. **Ризи темної краски** (нпр. червоні, багряні, чорні) вживаються в такі дні, коли відзначається смутні події. Так нпр. у свята Мучеників вживається червоних риз, під час св. Посту вживається багряних, а на похоронах, заупокійних Службах Божих, панахидах тощо вживається крім червоних і багряних також і чорні ризи.

3) ЦЕРКОВНІ КНИГИ

До відправи богослужб потрібні різні церковні книги. Вони мають гарну оправу з відповідними прикрасами. Одні з них уживаються до відправи Служби Божої, інші до різних богослужб.

До Служби Божої потрібні такі церковні книги: **Євангеліє, Апостол і Служебник**. **Книга Євангелій** містить у собі Євангелії чотирьох Євангелистів: свв. Матея, Марка, Луки й Івана. Вона лежить на престолі перед кивотом. У книзі **Апостол** містяться Діяння Апостолів, записані св. Лукою, та послання св. Апостола Павла й інших Апостолів. Знову ж **Служебник** (або Літургікон) містить у собі Служби Божі св. Іва-

to hang in the front and back; **mantle**, a cape or mantle which the bishop uses for processions, and adorned with symbolical pictures.

There are other furnishings proper to a bishop: **the mitre, staff the pectoral cross, and the panagia**. All of these are expressive of the bishop's spiritual authority as pastor and father to Christians as well as Christ's representative through the fullness of Holy Orders.

Veils or palls are used to cover the altar breads and wine contained on the paten and in the chalice. A third and largest veil called the **aer** covers both chalice and paten. The veils are made of the same material as worn by the priest or bishop.

Liturgical vestments are made of brocade, that is, a rich fabric with a raised design woven usually of silk, silver, or gold, or all three of these.

The colors of the vestments vary in harmony with the liturgical day being observed. **White or gold** are used for Sundays, feast days, and holy days. **Dark** vestments, such as red, purple, and black are used for days of mourning. For example, red would be used on the feast day of a martyr, purple during lent, and black and red for a funeral service or Mass for the dead.

3. LITURGICAL BOOKS

Liturgical books are necessary accessories for divine services. They are beautifully bound with suitable religious motives. Some are used for the divine liturgy or Mass, while others are used for other divine services.

The liturgical books required for the celebration of Mass are: **The Book of Gospel, the Epistles and the Missal**.

The **Book of Gospels** contains the gospels of the four evangelists, Matthew, Mark, Luke and John. It lies on the altar in front of the tabernacle. The Book of Gospels is highly ornamented in gold, bearing the picture of Christ in the centre and of the four evangelists in the corners of the front cover. The four evangelists are also represented symbolically on the Book of Gospels by pictures of an ox, an angel, an eagle, and a lion.

на Золотоустого, св. Василя Великого та Службу Божу Пржедеосвященних Дарів.

Крім церковних книг, що вживаються на Службі Божій, є ще інші церковні книги, вживані на інших богослужбах. До таких належать: **Часослов, Миня, Октоїх, Тріодь, Ірмологіон, Псалтиря, Требник, Типик, Акафистник** і інші. У цих книгах подані частини богослужб, що відправляються продовж церковного року з нагоди різних свят, празників, пістних днів чи з нагоди уділювання Св. Тайн. Церковні книги списали продовж століть Св. Отці, церковні письменники, піснописці й інші церковні мужі. Вони містять у собі урядову молитву св. Церкви. Деякі частини з богослужб і молитов, поміщених у церковних книгах, знаходимо в молитовниках, виданих для приватного вжитку вірних. Мова церковних книг є т. зв. **церковно-слов'янська** або **старо-слов'янська мова**. Ця мова є дуже зближена до народньої, української мови, але має багато незрозумілих слів чи виразів. Вірні повинні дбати про те, щоб вони розуміли значення церковних богослужб, що відправляються в церковно-слов'янській мові. Якраз Літургіка помагає багато до кращого розуміння богослужб нашої Церкви і нашого обряду.

4) ПРЕДМЕТИ ЦЕРКОВНОГО БОГОПОЧИТАННЯ

Крім церковних посудин, риз та книг у богопочитанню грають ролю деякі предмети, про які тут треба окремо згадати. До таких предметів церковного богопочитання належать: **святі образи, св. хрест, св. мощі, хоругви, плащаниця, св. покривала, свічки, ляппади, ладан, хліб і вино, елей і миро, дзвони** ітп.

Святі образи або ікони — це зображення святих осіб чи подій, які мають відношення до відкуплення людства, правд християнської віри та християнського богопочитання. Святими образами прикрашені не тільки іконостас, але також стіни церкви та святилище. Відповідно до того, що св. образи представляють, можна їх поділити на **образи святих осіб** і **образи святих подій**.

Образи святих осіб представляють нам найперше три Божі Особи: Бога Отця, Бога Сина — Ісуса Христа — та Бога Св. Духа, Пресвяту Трійцю, Божу Матір Преч. Діву Марію, Ангелів та різних Святих, нпр. свв. Апостолів, Євангелістів, Пророків, Мучеників, Святителів, Преподобних, Дівиць, Іспо-

The **Epistles** contain the Acts of the Apostles as written by St. Luke and the Epistles of St. Paul and other apostles.

The **Missal** contains the Divine Liturgy of St. John Chrysostom, the Divine Liturgy of St. Basil, and the Liturgy of the Presanctified Offerings.

The books used for the other divine services are: **the Book of Offices (Breviary), Menea, Oktoich, Triod, Irmo-logion, Psalter, Trebnik, Typik, Akafistnyk** and others. These books contain the divine services or parts of divine services observed during the course of the Church Year, on the occasion of various feast days, lent, or for the administration of the sacraments. These books were written over the centuries by the Fathers of the Church, church writers, psalm writers, and other churchmen. Parts of the divine services contained in these books are often found in the popular prayer books used by the faithful. The language of the liturgical books is the **church-slavonic** or **old-slavonic**.

The old-Slavonic language is closely related to modern Ukrainian but it consists of many words and idioms which are difficult to understand. The faithful have an obligation to try to understand the meaning of the divine services of the church.

4. OTHER CHURCH APPOINTMENTS AND FURNISHINGS

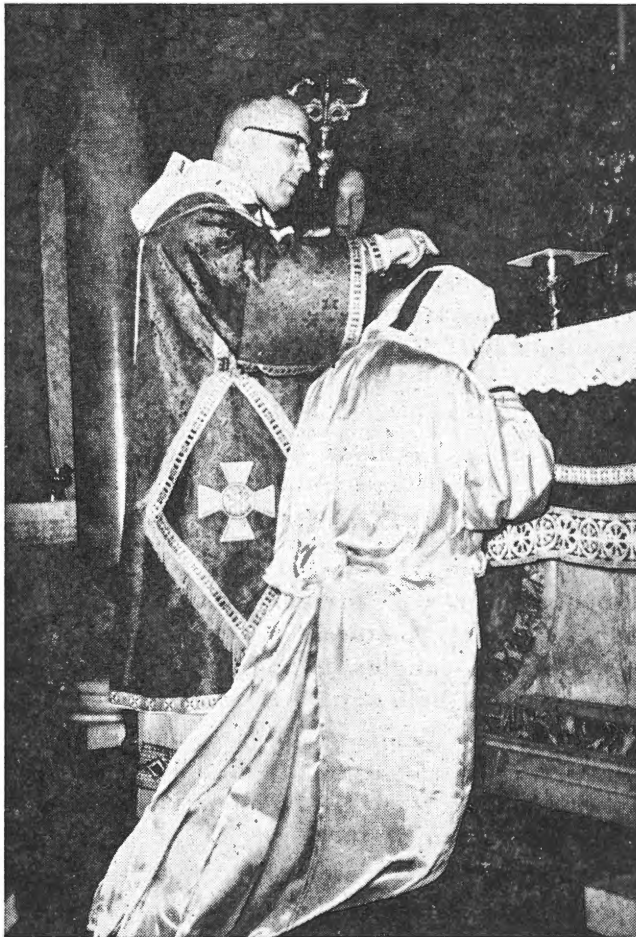
In addition to church vessels, liturgical books, and liturgical vestments, there are other necessary church furnishings. To these belong: **holy pictures, the holy cross, relics, fans, plaschynycia, linens, candles, candelabra, incense, bread, oil, wine, myr or chrism, bells**, etc.

Holy Pictures or Icons: these are pictures of **saints or events** related to the salvation of mankind, or truths of the Christian faith and worship. Holy pictures are used to adorn the iconostas, the walls of the church, and the sanctuary.

Holy Pictures of the Saints represent the three Divine Persons, God the Father, God the Son, and God the Holy Ghost, the Holy Trinity, the Mother of God, various Saints, for example Apostles, Evangelists, Prophets, Martyrs, Bishops, holy Monks, Virgins, Confessors, etc. They are easily recogniz-

відників ітп. Усі ті святі Особи можна відразу пізнати на св. образах, бо вони мають уже свої зовнішні особливості, ознаки, символічні знаки або якісь інші питомі собі риси.

Між предметами церковного богочитання перше місце займає **св. хрест**. Він нагадує нам на смерть Ісуса Христа на дереві хреста, є знаком нашого відкуплення, символом віри та знам'ям побіди. Ось і тому хрест видніє на верху церков, церковних веж, бань і дзвіниць. Його несуть напереді в походах (процесіях), ставлять його на гробах, на роздоріжжях

Єпископ висвячує диякона
Bishop ordaining a deacon

able because of external characteristics, signs, or symbols which are distinctive of any given saint.

One of the most important objects of worship is the **holy cross**. It reminds us of the death of Jesus Christ on the wooden cross; it is the sign of our salvation, a symbol of faith, and a mark of victory. This is why the cross stands on top of churches, church towers and spires, church domes and belfries. The cross is in the vanguard of processions, raised over burial plots, found at crossroads and byways. In

Єпископ висвячує священника
Bishop ordaining a priest

і на багато інших місцях. У церкві можна знайти хрест майже на кожному місці і майже на кожному предметі.

Хрест може мати різний вид і роблять його з різного матеріалу. Є хрести з дерева, металю, срібла і золота. Щодо форми хреста, то найбільше вживаються хрести грецької, римської та трираменної форми. **Грецький хрест** має рівні рамена, що перетинаються посередині (рівнораменний або квадратний хрест). **Римський чи латинський хрест** має поздовжне рамя багато довше від поперечного (прямокутний хрест). **Трираменний хрест** має крім головного поперечного рамени ще одне просте і скісне рамя. Трираменний хрест є багато пізнішого походження від хреста грецького і латинського і вживають його в різних околицях на Московщині й Україні.

Хоругви — це образи на полотні (сукні), завішені на хрестній поперечці, що звисає на поздовжному рамені чи жердці. Хоругви вживаються головню в церковних походах (процесіях), бо вони є немов прапори вірних християн.

Плащаниця — це великий образ мертвого Ісуса Христа. Плащаницю вживається у Велику П'ятницю на пам'ятку смерти Ісуса Христа і зложення Його до гробу. Плащаниця є зроблена на полотні чи іншій матерії.

Святі Мощі — це малі частинки з тлінних останків св. Мучеників чи інших Святих, або з тих предметів, нпр. одержі, що їх ті Святі уживали. Св. Мощі зберігаються в шкляних чи металевих коробках і мають мати потвердження (печатку) церковних властей.

Святі покривала — це ті обриси, хустки чи платки, що їх уживається для покриття св. престолів. Вони мають різні назви: катасарка, ендитія, антимінс та ілтон. **Антимінс** — це невелика чотирикутна хустка з полотна або шовку. Тут є зображене зложення до гробу Ісуса Христа. В антимінсі є вшиті Мощі Святих. На кожному престолі, на якому відправляється Служба Божа, повинен бути антимінс. **Литон** — це більша льняна чи полотняна хустка, на якій безпосередню спочиває дискос і чаша під час Служби Божої.

При відправі Служби Божої та інших богослужб вживаються **свічки**. Колись уживання світла при богослужбах було практичною потребою, нпр. коли перші християни відправляли богослуження ніччю або в підземних, темних катакомбах. Та вживання світла при богослужбах має гарне символічне

church the cross may be seen almost everywhere and on almost every object and furnishing.

Crosses are made in various sizes and shapes and of diverse materials. The best know forms of crosses are the Greek, the Latin and the triple barred cross.

Greek cross: the intersection of the beams is equilateral.

Latin cross: the vertical beam is longer than the horizontal beam.

Triple barred: known as St. Andrew's cross has two horizontal beams and one slanting beam over the vertical beam. The triple barred cross evolved much later than the Latin or Greek crosses. It is frequently found in Russia and the Ukraine.

Fans and Processional Church Flags: These are usually hung from cross beams on a processional pole or staff. They are square in shape, made of strong fabric and carry a holy picture. They are used for processions and could be called Christian flags. Some church fans or flags follow the traditional styling of simple pole and attached flag.

Plaschanycia: This is a large picture of Jesus Christ in death. It is made of heavy linen-like material and placed before the sepulchre of Our Lord on Good Friday in memory of His death.

Relics: are the tiny particles, vestiges, or remains of the martyrs or saints, or of objects which belonged to them. They are preserved in reliquaries made of glass or metal and may be venerated only on the approval of ecclesiastical authorities.

Holy Linens: are those used to cover the altars. Amongst these are the antimension and eiliton.

Antimension: was designated to take the place of a consecrated altar, and to perform the office of a portable altar-stone. It is a rectangular piece of linen or silk in which are sewn up relics anointed with the holy chrism. A picture on it represents the placing of Our Lord's body in the tomb. The antimension is placed on every altar where Mass is to be said in an Eastern rite.

Eiliton: A rectangular piece of linen on which the paten and chalice rests during Mass.

In early Christian times lights were often necessary when divine worship was being held, for example, in the dark catacombs. The use of lights or candles is symbolical as it

значення, бо пригадає нам Ісуса Христа, що назвав себе “світлом світу”, що просвічує кожного чоловіка.

Свічки горять на **свічниках**, які можуть бути одно-, дво-, три- і семи-раменні. Дво- і трираменного свічника вживає єпископ, коли благословить людей. Двораменний свічник називається **дикірій**, а трираменний **трикірій**.

Крім свічок уживаються в церкві **лямпади**, себто склянки, в яких горить олій (олива). Лямпади і свічки горять перед іконами або на окремих офірниках. Перед престолом горить т. зв. **вічна лямпа** на честь Ісуса Христа в Пресв. Євхаристії.

Інші предмети церковного богочитання, як нпр. **хліб**, **вино**, **елей** і **миро** служать при відправі Служби Божої (хліб, вино) або при уділюванню св. Тайн (елей, миро). **Ладан**, що його вживається при кадженню в різних богослужбах, є виявом почеси та символом молитви до Господа.

Взагалі треба це підкреслити, що багато з вище наведених святих речей (посудин, риз, книг та предметів богочитання) мають крім свого практичного значення і призначення також образове або **символічне завдання**. Вони натякують на якісь правди чи події з історії відкуплення. Так нпр. священні ризи символізують високий уряд священнослужителів, як заступників Христа, а святі образи, хрест, хоругви, покривала ітп. пригадують важливі події й особи з історії відкуплення людського роду.

До предметів церковного богочитання належать також **дзвони** і **дзвінки**. Вони є немов устами церкви, бо заповідають і звіщають вірним про відправи в церкві, про смерть чи похорон християн та про різні радісні події в церковній громаді. Малі дзвінки в церкві звіщають, що починається Служба Божа або що на Службі Божій відбуваються найважливіші моменти: Освячення і св. Причастя.

recalls Jesus Christ to our minds Who called Himself “the light of the world” which is to enlighten every man.

Candles are lit on candlesticks or candelabra which may hold one, two, three, or seven candles. The bishop uses the two-candle **dikerion** and three-candled **trikerion** to bless the people. The dikerion symbolizes the human and divine natures of Christ, while the **trikerion** represents the three persons of the Holy Trinity.

The lampads are glass containers for burning oil and are used with the burning candles before the icons or on separate offertories.

The vigil lamp burns before the altar in honor of Jesus Christ in The Holy Eucharist.

Other objects used for divine worship are **bread, wine, oil, and holy chrism**. **Incense** is a symbol of honor and prayer to God.

It is well to note that the liturgical vessels, vestments, books, and other appointments used for divine worship have symbolical meanings in addition to their practical uses. They refer to some truths or events in the story of our salvation. For example, the vestments of the priest symbolize the high office and dignity of the priesthood as the representatives of Christ, while the holy pictures, cross, fans, and linens remind us of events and persons in the history of the salvation of mankind.

Bells and Belfries are also instruments used for divine worship. They are the lips of the church for they proclaim and announce divine services in the church, deaths or funerals of Christians, and joyful tidings of events in the Christian community. The small bells within the church announce the beginning of Mass or warn of the significant of more important moments of the Mass, such as, the consecration and time for Holy Communion.

ПИТАННЯ З ПЕРШОЇ ЧАСТИНИ ЛІТУРГІКИ

1. Що означає слово “літургія”?
2. Про що говорить нам Літургіка?
3. Чому вчимося Літургіки?
4. Як ділиться Літургіка?
5. Як можна розуміти слово “обряд”?
6. Звідки взялися різні обряди в Церкві?
7. Чим різниться обряд від віри?
8. Які є важніші обряди в Церкві?
9. Котрий із східніх і західніх обрядів є найбільше поширений?
10. Які підрядні обряди має візантійський обряд?
11. Звідки походить обряд Української Католицької Церкви?
12. Чому українці-католики мають держатися свого обряду?
13. Що треба думати про зміну обряду?
14. Що розуміємо під “святими місцями”?
15. Які є святі місця?
16. Які є найважливіші стилі церков?
17. Які стилі постали на Сході, а які на Заході?
18. В якому стилі побудовані українські церкви?
19. З яких частин складається церква внутрі?
20. Що це є іконостас?
21. Що знаходиться в святині?
22. Що це є “святі речі”?
23. Які речі вживає священник при Службі Божій?
24. Які ризи одягає диякон, які священник, а які єпископ?
25. Які є відзнаки єпископської гідності?
26. Які є важніші церковні книги?
27. Яких книг уживає священник у Службі Божій?
28. Які предмети почитаються в церкві?
29. Які є види св. хреста?
30. Чому вживаються в церкві свічки?

QUESTIONS ON PART I

1. What is meant by the word "Liturgy"?
2. What is the subject-matter of Liturgics?
3. Why do we study Liturgics?
4. What are the divisions of Liturgics?
5. What is meant by the word "rite"?
6. What is the origin of the various rites in the Church?
7. How does rite differ from faith?
8. What are the more important rites in the Church?
9. Which of the Eastern and Western rites is most widely known?
10. What are the secondary Byzantine rites?
11. How did the Byzantine-Ukrainian rite originate?
12. Why must Ukrainian Catholics hold fast to their rite?
13. What should we know about change of rite?
14. What is meant by "holy places"?
15. Name the several kinds of holy places.
16. What are the most important styles of church architecture?
17. Which styles arose in the East and which in the West?
18. In what style are Ukrainian churches built?
19. What are the important parts of a church interior?
20. What is an iconostas?
21. What important furnishings are found in the sanctuary?
22. What is meant by "holy things"?
23. What instruments or objects are used by the priest during the celebration of the Ukrainian rite Mass?
24. What vestments are worn by a deacon, a priest, a bishop?
25. Which articles in particular indicate the authority of a bishop?
26. What are the more important liturgical books?
27. What liturgical books are used during the Mass?
28. Which objects are venerated in a church?
29. Name some of the forms of the holy cross.
30. What is the significance of candles in the church?

З М І С Т :

ВСТУП	5-10
Що це таке Літургіка?	6
Поділ Літургіки	8
I. Розділ — СВЯТІ ОБРЯДИ	13-39
1) Що означає “святий” (церковний) обряд?	14
2) Як постали і розвинулися обряди в Церкві?	18
3) Одна віра і різnorodність обрядів у Христовій Церкві	22
4) Східні і Західні обряди	24
5) Візантійсько-український обряд	30
6) Зміна обряду	36
II. Розділ — СВЯТІ МІСЦЯ	41-62
1) Як постали святі місця і які вони?	42
2) Зовнішній вигляд церков, церковні стилі	44
3) Стель українських церков	52
4) Внутрішній устрій церков	58
III. Розділ — СВЯТІ РЕЧІ	65-82
1) Церковні посуди	66
2) Церковні ризи	70
3) Церковні книги	74
4) Предмети богопочитання	76
Питання до першої частини Літургіки	84

CONTENTS

INTRODUCTION	5-11
The Meaning of Liturgics	7
The Divisions of Liturgics	9
Chapter I. — HOLY RITES	13-39
1) The Meaning of Rites in the Catholic Church	15
2) The Origin of Rites within the Church	19
3) Variety in Rite and Unity in Faith	23
4) The Eastern and Western Rites	25
5) The Byzantine-Ukrainian Rite	31
6) Change of Rite	37
Chapter II. — HOLY PLACES	41-63
1) Holy Places and their Origin	43
2) Church Styles	45
3) Styles of Ukrainian Churches	53
4) Church Interiors	59
Chapter III. — HOLY THINGS	65-83
1) Church Vessels and Instruments	67
2) Church Vestments	71
3) Liturgical Books	75
4) Other Church Appointments and Furnishings	77
Questions on Part I	85

